

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

VELIKONOČNÍ POVSTÁNÍ V IRSKU

THE EASTER RISING IN IRELAND

Vedoucí práce doc. PhDr. Blanka Říhová, CSc.

Červen 2010

Markéta Nováková

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 15. června 2010

Markéta Nováková

Poděkování

Moje poděkování patří především paní prof. PhDr. Kateřině Charvátové, CSc., která mi umožnila tuto práci napsat, a paní doc. PhDr. Blance Říchové, CSc. za ochotnou pomoc a nepostradatelné rady, kterými mi dopomáhala k jejímu vypracování. Velký dík patří také mé rodině, především mému snoubenci Petrovi, za jejich podporu a nekonečnou trpělivost.

Markéta Nováková

OBSAH

ÚVOD	5
1. POSTAVENÍ A VÝVOJ IRSKA V RÁMCI VELKÉ BRITÁNIE	8
1.1 DOBÝVÁNÍ IRSKA	8
1.2 POLITICKÁ UNIE VELKÉ BRITÁNIE A IRSKA	10
1.2.1 <i>Hladomor, industrializace a sociální poměry v Irsku</i>	11
1.2.2 <i>Kultura a národní obrození</i>	12
1.2.3 <i>Boj o autonomii</i>	14
2. IRSKO NA CESTĚ K POVSTÁNÍ	16
2.1 DEBATA O HOME RULE	16
2.2 OSOBNOSTI A ORGANIZACE ZAPOJENÉ DO POVSTÁNÍ	19
2.3 POLITICKÁ SITUACE PŘED POVSTÁNÍM	24
2.3.1 <i>Redmondova podpora Británie a rozdělení Dobrovolníků</i>	24
2.3.2 <i>Správa ostrova</i>	26
2.3.3 <i>Roger Casement a německá podpora povstání</i>	29
3. VELIKONOČNÍ POVSTÁNÍ	33
3.1 PŘÍRAVY POVSTÁNÍ	33
3.2 VELIKONOČNÍ TÝDEN	34
3.2.1 <i>Vypuknutí povstání</i>	36
3.2.2 <i>Britský zásah a potlačení povstání</i>	38
3.2.3 <i>Povstání mimo Dublin</i>	41
3.3 DŮSLEDKY POVSTÁNÍ	42
4. ČEŠI A VELIKONOČNÍ POVSTÁNÍ V IRSKU	47
4.1 POVSTÁNÍ OČIMA ČESKÉHO TISKU	47
4.2 ČESKOSLOVENSKÝ ZAHRANIČNÍ ODBOJ A IRSKÁ OTÁZKA	52
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	61
POUŽITÁ LITERATURA	62
PŘÍLOHY	67

ÚVOD

Počátky napjatého vztahu mezi Anglií a Irskem se datují již od dvanáctého století, kdy Angličané začali na ostrově získávat první državy. Jejich vliv postupně sílil, až na počátku devatenáctého století vyvrcholil přetvořením personální unie v unii reálnou. Vznikem Spojeného království Velké Británie a Irska Irové přišli o svůj parlament a tím i o možnost samostatně rozhodovat o osudu svého národa. Od tohoto okamžiku vedly irské politické kruhy ustavičný boj za znovunabytí samostatnosti v rámci monarchie.

Příchod světové války pro irské nacionalisty, stejně jako pro české, slovenské či polské, znamenal jedinečnou příležitost, jak svého cíle dosáhnout. Stejně jako Češi i Irové měli své oficiální nacionální hnutí, snažící se vyjednat kompromisní postavení svého národa prostřednictvím politických ústupků, a podobně jako v Čechách zde působily i osobnosti radikálnějšího smýšlení, pro které byly kompromisy a další existence jejich národa v rámci monarchie nepřijatelné. Tito radikální nacionalisté se v průběhu války rozhodli vzít osud Irska do svých rukou a vyvolat povstání, jímž by ostrov vytrhli z nadvlády Británie a vytvořili samostatnou Irskou republiku.

Přestože povstání, které proběhlo během velikonočního týdne roku 1916, bylo potlačeno a jeho vůdci popraveni, z dlouhodobého hlediska znamenalo nebývalý úspěch. V kontextu irského boje za samostatnost se jednalo o zlomovou událost. Velikonočnímu povstání proto přikládají britští a irští historikové velkou váhu a rozebírají jeho příčiny a důsledky v řadě publikací. V českém prostředí je však toto téma opomíjeno. Literatura zabývající se touto problematikou zde není dostupná a v dosažitelných publikacích, které se zabývají historickým vývojem Irska a Velké Británie, je vlastnímu povstání často věnován jen jediný odstavec, jako je tomu například v Moodyho *Dějínách Irska*, či *Impériu* od Denise Judda. Co se týče národnostních hnutí a boje za samostatnost během první světové války, čeští historici se dosud zabývali převážně problematikou československou, polskou nebo jihoslovenskou, nikdy však výhradně irskou, pomineme-li článek Filipa Nerada o Rogeru Casementovi, který publikoval před třemi lety v časopise Historický obzor.

Důvodem vzniku této práce byla snaha objasnit vývoj, který k povstání vedl a zařadit jej do souvislosti s československým bojem za samostatnost, který probíhal souběžně. Kromě přiblížení samotného irského povstání a hlavních osobností v něm působících se proto autorka pokouší poukázat i na společné znaky irského a československého nacionálního hnutí té doby, zhodnotit jejich přístupy a popsat, jakým způsobem se vzájemně ovlivňovaly. Jelikož je téma velikonočního povstání značně rozsáhlé, zaměřuje se tato práce především na důvody, které k tomuto radikálnímu kroku vedly a jeho bezprostřední důsledky. Ty jsou obohaceny o dobovou českou perцепci událostí, jak z pohledu veřejného mínění Čechů v zázemí, ovlivněným Rakouskou propagandou a cenzurou, tak i z pohledu československého zahraničního odboje.

Současné historické bádání o dějinách Irska za světové války je na vysoké úrovni a také proto je archivní materiál k dané otázce velmi rozsáhlý. Z nevydaných pramenů lze uvést především materiály uložené v National Archives of Ireland a v National Museum of Ireland v Dublinu. Tyto instituce schraňují a vystavují důležité dokumenty a fotografie vztahující se k povstání, mezi něž patří například originál vyhlášení Irské republiky, kapitulace povstalců, či policejní zprávy a komunikace vojenského velení britské armády zasahující proti povstalcům s vládou. Bohužel chybí materiál, který by zachycoval přípravy povstání a komunikaci jeho vůdců, jelikož celou akci drželi v přísné tajnosti. Z vydaných pramenů je nepostradatelná publikace *The Irish Times* z roku 1917, nazvaná *Sinn Féin Rebellion Handbook*, a sbírka textů vztahující se k organizaci Irských dobrovolníků, *The Irish Volunteers*, od významného irského historika F.X. Martina.

Zajímavým zdrojem informací jsou přepisy ze zasedání britského parlamentu, tzv. *Hansard*, a i některá periodika. V práci jsou citovány především noviny vycházející v Irsku, britský, míněno anglický, tisk spíše zprostředkovaně přes dobová česká periodika. Právě český tisk je v této práci hlavním zdrojem informací pro rekonstrukci českého vnímání povstání a irského boje za samostatnost jako takového. Pro srovnání chtěla autorka použít i v Čechách vydávané německy psané noviny a rakouské noviny, především *Neue Freie Presse*. Kromě *Prager Abendblatt* však nebyly v archivech dostupné. Český tisk je ale často cituje a tak je názor německy mluvící populace alespoň takto zprostředkovaně zohledněn.

Ke zjištění pohledu československého zahraničního odboje na irskou otázku byly použity publikace a dobová korespondence a zápisy jeho hlavních představitelů. Přímé vyjádření k povstání se bohužel nepodařilo dohledat, ale autorka se snažila jej vyčíst alespoň z přístupu těchto představitelů k Velké Británii, nároku na samostatnost malých národů a rovnoprávnost všech národů a také ze zmínek o Irsku, kterých je naneštěstí minimum. Pro toto bádání byla použita korespondence T.G.Masaryka a E. Beneše z let 1914 až 1918 editovaná Dagmar Hájkovou a Ivanem Šedivým a *Zápisníky M.R.Štefánika* seřazené a vydané pány Bartůškem a Boháčem. Dále pak články a přednášky T.G.Masaryka vydané ve sbírce *Válka a revoluce* a Masarykovy knihy *Nová Evropa* a *Světová revoluce*. Pro zjištění názoru Edvarda Beneše bylo použito jeho knihy *Světová válka a naše revoluce* a přednášky ze schůze České strany pokrokové z roku 1908, *Otázka národnostní*. V neposlední řadě stojí za zmínku Benešovy příspěvky v novinách *Československá samostatnost* a publikace Vojty Beneše *Národnostní otázka a socialismus*.

Literatury k danému tématu je nepřehledné množství. Pro část této práce, která se zabývá vlastním povstáním, byly použity především publikace dostupné v knihovnách v Belfastu a v Dublinu. Jelikož by jejich hodnocení zabralo značnou část této práce, jsou pouze ve výčtu uvedeny v seznamu literatury. Pro srovnání českého a irského nacionálního hnutí bylo čerpáno z díla Miroslava Hrocha, který se soustředí na srovnávací dějiny národních hnutí v Evropě, a to především z knih *V národním zájmu*, *Národy nejsou dílem náhody* a *Pohledy na národ a nacionalismus*.

1. POSTAVENÍ A VÝVOJ IRSKA V RÁMCI VELKÉ BRITÁNIE

Pro pochopení důvodů, které vedly k událostem velikonočního týdne roku 1916 je nezbytné nahlédnout do historie obyvatel Irska. Ti, jako mnoho dalších evropských národů, byli v průběhu dějin zbaveni vlády nad svojí zemí a stali se součástí většího celku ovládaného národem jiným, jehož kulturu postupně přijímali. Jak a proč se tento proces zastavil a začalo se formovat irské nacionální hnutí, se dá shrnout do dvou hlavních okruhů, kterými Miroslav Hroch popisuje a srovnává vývoj národů v „multietnických říších“¹.

Prvním faktorem jsou podmínky uvnitř státu. Ty závisí na okolnostech, za jakých říše vznikala a jak byla spravována. Dále hrají klíčovou roli náboženské poměry a sociální postavení nevládnoucího etnika a politická moc, kterou se mohlo na vládě podílet.

Druhým klíčovým ukazatelem pro komparaci národních hnutí, o kterou se tato práce pokusí, je pak vlastní průběh hnutí a jeho specifické podmínky, které závisí na jeho postavení s ohledem na kulturní, politické a sociální poměry v říši a jejím vlastním mezinárodním postavení.

Následující části této kapitoly se zaměří na první z obou popsaných okruhů, tedy na atmosféru uvnitř britské říše, způsob, jakým do ní bylo Irsko začleněno, a jaké bylo postavení Irů v jejím rámci.

1.1 DOBÝVÁNÍ IRSKA

Z pohledu vzniku se Habsburská monarchie rozšiřovala pomocí dynastické politiky, popřípadě ozbrojených zásahů. Vláda byla v jednotlivých zemích ukotvena pomocí smluv a území si zachovávala určitou míru samostatnosti, která se postupně snižovala. To vedlo ke konfliktům a odvolávání se nacionalistů na svá stará práva. Díky tomu, kromě událostí roku 1848, národní hnutí uvnitř Rakousko-Uherska bojovala pouze na poli politickém vyjednáváním ústupků od vládnoucí vrstvy.

¹ HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Slon, 2009. s. 55.

Naproti tomu způsob, jakým Anglie získala Irsko, byl založen spíše na násilných výbojích a tento stav byl až dodatečně stvrzen smlouvami.

Angličtí králové již od 12. století nosili titul vládců Irska (Lord of Ireland²), který odvozovali od pokusu o ovládnutí ostrova normanskými šlechtici pod vedením Richarda z Pembroke zvaného Strongbow. Faktický vliv měl anglický panovník však pouze v malé oblasti kolem Dublinu zvané „Pale“ (Koloví³). Nově usazené normanské šlechtické rody označované jako „Old English“, mající své majetky především na jihu a východě ostrova, uznávaly autoritu panovníka pouze formálně a zbytek území nadále ovládala tradiční irská šlechta.

V roce 1541 se Jindřich VIII. prohlásil králem Irska poté, co si podrobil nejsilnější rod „Old English“, rod Fitzgeraldů. Následně panovník prohlásil, že majetky zůstanou pouze těm irským šlechticům, kteří se mu podrobí. To v mnoha případech nebylo možné kvůli irskému klanovému systému⁴ a řada šlechticů tak byla nucena královi nabídku odmítnout. Po následných bojích byla půda poražených rozdělena mezi skotské a anglické přistěhovalce, kteří mířili především do Dublinu, Limericku a Ulsteru⁵. Tato tzv. ulsterská kolonizace se stala jednou z hlavních příčin konfliktů, které Irsko rozdělily a přetrvávají dodnes.

S Jindřichovou vládou jsou spojeny i náboženské reformy⁶. Ty za jeho života byly v Irsku neúspěšné a novou Anglikánskou církev přijímali převážně přistěhovalci z dob ulsterské kolonizace. Během občanské války však měla tato skutečnost katastrofické důsledky. Irská šlechta jako tradičně katolická podporovala krále Karla I. proti povstalcům. Avšak Oliver Cromwell se Irům pomstil rozsáhlým přesídlováním, masakry a konfiskacemi. Irsko tak přišlo o třetinu katolického obyvatelstva a vlastníka změnilo 50% půdy⁷. Během Slavné revoluce se Irsko znovu postavilo na stranu krále, tentokrát Jakuba II., a stalo se jeho útočištěm a vojenskou základnou po porážce Vilémem Oranžským roku 1688. Když byl ale

² Roku 1171 anglický král Jindřich II prohlásil část území za své panství a svého syna Jana jmenoval pánem Irska.

³ Překlad ŠLOSARČÍK, I.: *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007. s. 13.

⁴ O rozdělení majetku po smrti jeho držitele rozhodovala volba nejstarších členů rodu.

⁵ Ulster je severní oblast Irska, která se skládá z devíti historických hrabství. Antrim, Armagh, Down, Fermanagh, Londonderry a Tyrone tvoří Severní Irsko a dodnes tedy zůstávají součástí Velké Británie, zatímco Cavan, Donegal a Monaghan byly připojeny k Irské republice.

⁶ Roku 1531 se Jindřich VIII. prohlásil hlavou církve v Anglii a roku 1534 došlo k jejímu definitivnímu odloučení od Říma. Svůj vliv se Jindřich snažil rozšířit i na církev v Irsku, ale Irové zůstávali věrni papeži.

⁷ DUDLEY EDWARDS, Ruth. *An Atlas of Irish History*. New York: Routledge, 2005. s. 163-164.

během následujících dvou let poražen u Derry (Londonderry) a Boyne, znamenalo to pro Irsko další podrobení. Byly přijaty tzv. trestní zákony (Penal Laws⁸), které pro irské katolíky znamenaly rozsáhlý soubor zákazů a znevýhodnění. Nemohli nabývat nemovitý majetek, dědictví bylo rozdělováno mezi všechny mužské potomky, což vedlo k rozdrobování, a bylo jim zakázáno vykonávat řadu zaměstnání⁹. Především bylo katolíkům odňato volební právo a nesměli studovat mimo území Irska a Velké Británie. Katoličtí kněží byli nuceni opustit zemi. Koncem 18. století byla nařízení postupně zmírňována. Roku 1793 bylo katolíkům znovu povoleno volit (pasivní volební právo bylo obnoveno až roku 1829) a pozvolna začala být i částečně tolerována činnost duchovních.

Právě neúčast irských katolíků na vládě byla něčím, čím bylo Irsko v rámci Velké Británie výjimečné. Obyvatelé Skotska i Walesu anglikánskou církev přijali a jejich integrace do britské společnosti tak probíhala mnohem snáze. Irové se však pro svou víru stali častým terčem útoků a to často jen utvrzovalo jejich víru a prohlubovalo odstup od ostatních etnik v rámci království. Postavení irských katolíků v Británii tak lze přirovnat k postavení křesťanů v Osmanské říši¹⁰. Z této odlišnosti se dají vyvodit i rozdíly v intenzitě a cílech irského, waleského a skotského národního hnutí. A zatímco například vztah Čechů k Rakousku náboženský aspekt neovlivňoval, v Irsku náboženství napomáhalo k identifikaci se s národem a odlišení se od britské kultury.

1.2 POLITICKÁ UNIE VELKÉ BRITÁNIE A IRSKA

Do roku 1801 byla Velká Británie a Irsko pouze personální unií a Irsko si stále zachovávalo poměrně velkou míru autonomie. Mělo vlastní parlament, který se poprvé sešel roku 1264 v Kildare a později se usídlil v Dublinu. Výkonná moc však odpovídala londýnskému parlamentu a nikoliv dublinskému.

V roce 1798 propuklo povstání organizované Společností irské jednoty (Society of United Irishmen). Toto hnutí, ovlivněné ideály francouzské revoluce, žádalo parlamentní reformu, která by zmírnila zásahy britské vlády do irských

⁸ Překlad ŠLOSARČÍK, I.: *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007. s. 17.

⁹ právník, státní úředník, učitel, armádní důstojník...

¹⁰ HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Slon, 2009. s. 56.

záležitostí. Povstání ovšem propuklo v ozbrojený konflikt a nábožensky motivované útoky proti anglickým a skotským přistěhovalcům. Obavy, které tato událost vyvolala v protestantském obyvatelstvu ostrova, a zároveň obavy britské vlády, že by se Irsko mohlo stát spojencem Napoleona, vedly k přijetí ústavních reforem, které dosavadní personální unii přetvořily v reálnou. Vzniklo tak Spojené království Velké Británie a Irska. Irský parlament zanikl a země byla od tohoto okamžiku zastoupena stem poslanců v dolní a třiceti dvěma zástupci v horní sněmovně westminsterského parlamentu. Do čela výkonné moci v Irsku se postavil Lord Lieutenant (guvernér, či místokrál) jako zástupce panovníka a Chief Secretary v pozici zástupce premiéra. Ten byl zároveň členem kabinetu, tudíž pobýval většinu času v Londýně a na dění v Irsku se tak největší měrou podíleli nižší úředníci¹¹.

Díky následným volebním reformám, které umožňovaly volit chudším vrstvám obyvatelstva, postupně převýšili katoličtí voliči nad protestantskými. Když roku 1829 bylo katolíkům přiznáno i pasivní volební právo, dosáhli tak poprvé přímé volební reprezentace v parlamentu¹².

1.2.1 Hladomor, industrializace a sociální poměry v Irsku

Dalším zlomovým bodem v britsko-irských vztazích byl hladomor, který zasáhl Irsko v letech 1845-1849. Přestože Velká Británie byla kolébkou industriální revoluce, rozvinutý průmysl byl převážně v anglických částech monarchie. V Irsku se industrializace týkala především severní části ostrova, tedy Ulsterských panství a hlavně Belfastu. Zbytek hospodářství ostrova sestával výhradně ze zemědělské produkce. Tu ve většině zajišťovali irští katoličtí zemědělci, kteří si pozemky pronajímali. Neúroda proto postihla především chudé katolické rodiny závislé na pěstování brambor. Londýnská vláda tuto situaci nezvládla, poskytla rodinám nedostatečnou pomoc a její vojska se dokonce neblaze proslavila vyháněním žebrajících rodin z pozemků protestantských velkostatkářů¹³.

¹¹ Pro ty se vžil pojem „the Castle“ nebo-li Hrad, podle dublinského sídla britské administrativy.

¹² Blíže COAKLEY, J. *Politics in the Republic of Ireland*. London 2004. s. 4-5.

¹³ K ilustraci neutěšených poměrů v Irsku napomáhá i satirická esej Johnatana Swifta *A Modest Proposal*, publikovaná ještě sto let před tímto hladomorem. Swift karikuje přístup Angličanů racionálními výpočty a argumentací, jak by chudobu irských rodin vyřešilo, kdyby své děti prodávali anglické šlechtě jako jídlo.

Čtyřicátá léta tak pro Irsko přinesla masový úbytek obyvatel způsobený nejen milionem úmrtí následkem hladomoru, ale i emigrací, která do předválečné doby vzrostla na čtyři miliony¹⁴. Emigranti, a to především žijící v USA, se stali později důležitou oporou irského reformního hnutí. Nejednalo se však pouze o finanční podporu, nýbrž mnozí se odtud vraceli, aby působili v politice, jako Éamon de Valera, zakladatel samostatného irského státu.

Právě sociální postavení Irů vedle rozdílného vyznání vytvářelo propast mezi irským a anglickým národem. Jsou tak hlavními faktory formujícími zajímavý aspekt národních hnutí, tedy to, co Hroch označuje jako způsob tvorby národního nepřítele¹⁵. V Čechách tento „nepřítel“ získal definitivní podobu až se ztotožněním se německy mluvícího obyvatelstva Habsburské monarchie s německým národem po roce 1848. Ve Velké Británii, kde všechny národy přijaly britskou identitu, kulturu a anglický jazyk, to bylo výhradně irské národní hnutí, které tento vliv odmítalo. Jak již bylo řečeno, Velké Británie, jako industriální velmoc, nebyla v otázce industrializace území homogenní. Irsko bylo z tohoto pohledu nejzanedbanější částí Spojeného království. Naproti tomu České země byly v tomto ohledu jednou z nejvyspělejších oblastí Habsburské monarchie. To umožnilo vznik české podnikatelské třídy, ač vznikla později, než-li německá. Mezi irskými katolíky naopak tato třída chyběla.

1.2.2 Kultura a národní obrození

Právě díky odmítání britské kultury a silící snaze se od ní odlišit, začala se v průběhu devatenáctého století irská politická a kulturní scéna rychle rozvíjet. V oblasti národní kultury však bylo Irsko ve srovnání s Čechy ve značné nevýhodě. Hospodářsky nejvyspělejší Británie nebyla zároveň nejvyspělejší oblastí Evropy, co se týče vzdělání a gramotnosti obyvatelstva. Díky školským reformám započatým za vlády Marie Terezie byla úroveň vzdělanosti v Čechách vyšší. Proto mohl jazyk a národní kultura sehrát tak významnou úlohu v českém národním hnutí. Češi se tak mohli plně odpoutat od kultury německé. Ve Velké Británii naopak naprosto převládala anglická kultura. Ta se v kombinaci s nižší gramotností a horším

¹⁴ DUDLEY EDWARDS, Ruth. *An Atlas of Irish History*. New York: Routledge, 2005. s. 216.

¹⁵ HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Slon, 2009. s. 60.

sociálním postavením Irů stala nenahraditelnou¹⁶. Přestože se tedy, jak znázorňuje Tabulka 1., počátky národní agitace (B) a snahy o vzkříšení irského a českého jazyka a kultury nacházejí ve stejném období, ke vzniku masového národního hnutí (C) v Irsku došlo až mnohem později, než v Čechách. K úplnému vzkříšení irského jazyka v takové míře, jak byl oživen jazyk český, pak nedošlo dodnes.

Zatímco pro zástupce českého národního hnutí a národního odboje byla již čeština rodným jazykem, irští nacionalisté včetně samotných organizátorů Velikonočního povstání se irský jazyk učili až během studia ve škole nebo prostřednictvím kulturních hnutí a organizací, které v průběhu devatenáctého století vznikaly. Teprve až jejich generace se snažila zajistit dětem plné vzdělání v irském jazyce, jako tomu bylo například ve škole St. Enda's, kterou založil budoucí vůdce povstání Patrick Pearse.

Mezi nejvýznamnější organizace, které se snažily o obnovu irského jazyka a kulturního dědictví, patřily Gaelská liga a Gaelská atletická asociace. Gaelská liga byla založena roku 1893 Douglasem Hydem a Eoinem MacNeillem¹⁷. Jejím cílem bylo učinit znovu irštinu hlavním dorozumívacím jazykem na ostrově. Sám Hyde tvrdil, že tím, že se Irové svého jazyka a kultury vzdali, vzdali se zároveň nároku, aby je svět uznával jako samostatný národ¹⁸. Tento argument je velice blízký pohledu kruhu kolem Masaryka, zmíněném v kapitole 4.2.

Ačkoliv se těmito organizacím vzkříšení jazyka nepodařilo úplně, byly úspěšné v oživení národních tradic a sportů, jako je gaelský fotbal nebo hurling. Především se jim podařilo vychovat novou generaci nacionálně smýšlejících mladých mužů, kteří začali místo emigrace volit politickou dráhu¹⁹. Toto byl případ i budoucího prvního irského prezidenta Éamona de Valery, který prý řekl: „Kdybych si měl vybrat mezi svobodou bez jazyka nebo jazykem bez svobody, volil bych mnohem raději jazyk bez svobody.“²⁰

¹⁶ Blíže HROCH, M. *V národním zájmu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 45.

¹⁷ MacNeillova úloha v událostech Velikonočního povstání zmíněna níže.

¹⁸ MOODY, T.W.; MARTIN, F.X. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. s. 227.

¹⁹ Jak je zmíněno dále, z výchovy Gaelské ligy a Gaelské atletické asociace vycházeli i organizátoři velikonočního povstání, kteří zde i v dospělosti pracovali a vyučovali další generace irské mládeže.

²⁰ HOLT, E. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960. s. 96.

1.2.3 Boj o autonomii

Se silícím irským národním obrozením se začaly objevovat i významné politické osobnosti, jako Daniel O'Connell, zakladatel Katolického svazu, díky jehož činnosti byl prosazen roku 1829 Roman Catholic Relief Act. Tento zákon mimo jiné katolíkům uděloval výše zmíněné pasivní volební právo. O'Connell se dále snažil o návrat k personální unii, pročež založil Svaz za zrušení unie (tím myšleno reálné unie), tzv. Repeal Association. Neuspěl však se svou myšlenkou ani v parlamentu ani pokojnými demonstracemi a z politiky odstoupil. On i významný právník a politik Charles Parnell²¹, který se proslavil úspěšným bojem za práva katolických nájemců půdy²², byli zastánci zachování personální unie.

V sedmdesátých letech devatenáctého století se pod vedením Isaaka Butta²³ zformovalo hnutí, jehož cílem bylo prosadit znovuoobnovení autonomie ostrova. Tak zvaná Home Rule League nebo Home Rule Party byla politickou stranou sdružující irské poslance, kteří na půdě britského parlamentu bojovali za navrácení situace před rok 1801, tedy obnovení autonomie včetně irského parlamentu při zachování personální unie. Tento krok byl označován jako obnovení Home Rule, tj. samosprávy v Irsku. Díky osobě Charlese Parnella byl návrh zákona projednáván v parlamentu a britský premiér William Gladstone se opakovaně v letech 1886 a 1893 pokoušel návrh na Home Rule prosadit. V obou případech byl však parlamentem odmítnut, nejprve dolní, později horní komorou. Tato myšlenka tak byla na několik let odložena.

Počátkem dvacátého století zastáncům Home Rule nahrála do karet parlamentní krize mezi horní a dolní sněmovnou. Předseda vlády a hlava liberální strany Herbert Asquith se dohodl s vůdcem Irské parlamentní strany (IPP) Johnem Redmondem²⁴ na oboustranně výhodném obchodu. Irští poslanci podpořili liberály

²¹ Charles Stewart Parnell (1846-1891) byl irským poslancem a členem Home Rule League. Po Buttově smrti založil Irskou parlamentní stranu (Irish Parliamentary Party), která sdružovala všechny irské nacionálně smýšlející poslance v londýnském parlamentu.

²² Blíže MOODY, T.W.; MARTIN, F.X. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. s. 218-221.

²³ Isaac Butt (1813-1879) byl irským právníkem, politikem a poslancem ve Westminsterském parlamentu. Kromě Home Rule League, kterou založil roku 1873, byl zakladatelem řady dalších nacionalistických organizací. Koncem sedmdesátých let již nebyl schopen držet krok s mladšími a energičtějšími irskými poslanci, až byl nakonec roku 1878 Johnem Dillonem a Charlesem Parnellem odsunut do pozadí strany.

²⁴ John Edward Redmond (1856 – 1918) byl mezi lety 1900 až 1918 vůdcem Irish Parliamentary Party. Byl zastáncem snahy získat větší míru samostatnosti pro Irsko na poli parlamentního

proti lordům, kterým tak bylo zkráceno dříve neomezené právo veta na pouze jediné, trvající dva roky, a poté mohl být zákon schválen i bez jejich souhlasu. Asquith tuto službu hned roku 1912 oplatil prosazením třetí verze zákona o Home Rule do parlamentu, kterýžto návrh byl 25. května roku 1914 přijat jako Zákon o samosprávě Irska (Government of Ireland Act). S vypuknutím světové války však bylo nabytí účinnosti tohoto zákona odloženo. Odklad, který měl původně činit dvanáct měsíců, byl neustále prodlužován, až nakonec zákon nikdy nevešel v platnost.

vyjednávání podobně, jako o dvacet let dříve Staročeši se svojí „drobečkovou politikou“. V této taktice byl podporován veřejným míněním v Irsku až do doby bezprostředně po Velikonočním povstání.

2. IRSKO NA CESTĚ K POVSTÁNÍ

2.1 DEBATA O HOME RULE

Přijetím zákona o samosprávě Británie získala podporu irských katolíků, kteří tak byli ochotni podpořit zemi ve válce. Toto nadšení však nevydrželo dlouho a odkládání účinnosti zákona přinášelo jen další problémy. Přestože zákon fakticky nikdy neplatil, vyvolalo samotné jeho projednávání a následné schválení řadu protestů a zvýšilo napětí v Irsku.

Proti obnovení autonomie se stavěli irští protestanti, tzv. unionisté, kteří se obávali represí a diskriminace ze strany většinového katolického obyvatelstva. Přestože protestanti byli v Irsku celkově v menšině, v šesti ulsterských hrabstvích²⁵, ležících na severovýchodě ostrova, tvořili více než polovinu populace²⁶. Tato oblast byla zároveň jedinou industrializovanou a rychle se rozvíjející částí ostrova. Katolíci z neprosperujících zemědělských oblastí se sem proto hromadně stěhovali, což jen zvyšovalo obavu protestantů o jejich práva, bezpečnost a pracovní místa. Se znovuotevřením otázky autonomie pro Irsko v dubnu roku 1912 vznikl dokument²⁷, jehož podpisem 471 414 protestantských obyvatel Ulsteru odmítlo poslušnost parlamentu, který by měl Zákonem o samosprávě vzniknout. Tento dokument se stal jedním z podkladů k pozdějšímu rozdělení ostrova.

Na podporu svých zájmů se začali odpůrci Home Rule organizovat v paramilitaristické dobrovolnické skupině Ulster Volunteer Force²⁸. Nacionalisté na tento krok reagovali tvorbou vlastních dobrovolnických sborů nazvaných Irish Volunteers²⁹. Obě hnutí si ve velmi krátkém čase získala řadu členů. Ti se cvičili

²⁵ Antrim, Down, Armagh, Derry (dnešní Londonderry), Fermanagh a Tyrone.

²⁶ COOGAN, T. P. 1916: *The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 21.

²⁷ Jedná se o tzv. Ulster Covenant – Ulsterská slavnostní smlouva

²⁸ Původní název Ulster Volunteers (Ulsterští dobrovolníci). Organizace vznikla v roce 1912 a následujícího roku byla reorganizována v Ulster Volunteer Force. Nadále v textu bude na tuto organizaci odkazováno jako na Ulsterské dobrovolníky nebo UVF, aby nedošlo k záměně dobrovolnických hnutí.

²⁹ Na organizaci Irish Volunteers bude dále v textu odkazováno jako na Irské dobrovolníky nebo jen Dobrovolníky. Po jejich rozdělení v září roku 1914 je pak většinová část, která zůstala loajální oficiální irské politice, označována jako Redmondovi Národní dobrovolníci. Oddíly, které se přihlásí k radikálnímu nacionalismu a následně se účastní povstání, zůstávají Irskými dobrovolníky či Dobrovolníky. Dobrovolnické sbory vznikly jako reakce na článek viceprezidenta Gaelské ligy,

v zacházení se zbraněmi, aby v případě přijetí Home Rule mohli zakročit. Jen během ustanovujícího shromáždění Irských dobrovolníků se přihlásilo 4000 mužů³⁰, mezi nimi i Éamon de Valera³¹.

Na zformování Irských dobrovolníků reagovala britská vláda zákazem dovozu zbraní. Naproti tomu po ustanovení UVF žádný zákaz nenásledoval. Jako jeden z mála vystoupil proti jednání UVF Winston Churchill. Ten nařídil, aby na skotském pobřeží byla připravena jednotka, která měla zakročit v případě, že by členové UVF přistoupili k ozbrojenému protestu proti Home Rule. Pohrozil, že kdyby Belfast odporoval „změnil by město v ruiny během 24 hodin“³². Reagoval tak především na vystoupení vůdce unionistů Sira Edwarda Carsona, který se nechal slyšet, že radši, než vládu nacionalistů, přijme „vládu cizí země“³³, míněno Německa.

Debata o Home Rule, rozdělila ostrov na dva tábory. Každý z nich byl ochotný za své požadavky a práva bojovat a s blížící se válkou se k tomu měla naskytnout příležitost. Ulsterští dobrovolníci proto začali ještě před válkou dovážet do Irska zbraně. Jejich akce nebyly nikterak tajné a vláda proti nim nezasahovala. Narůstající síla Ulsteru znepokojovala jejich oponenty, Irské dobrovolníky a Irské republikánské bratrstvo. Sir Roger Casement³⁴, muž který byl znám jako odpůrce ozbrojeného povstání, přišel v červnu roku 1914 za Bulmerem Hobsonem, členem

profesora Eoina MacNeilla, který v říjnu 1913 vyšel v časopise *Claidheamh* (Blyštivý meč). MacNeill zde vyzývá nacionalisty k ozbrojení pro obranu Home Rule, když se UVF mohlo ozbrojit pro jeho potlačení. Na ustanovující schůzi Irských dobrovolníků (v Dublinu 25.11.1913) však zdůrazňuje, že hnutí nemá v žádném případě sloužit k boji s UVF. Blíže Coogan, T.P.: 1916: *The Easter Rising*. London 2001, s. 50.

³⁰ Coogan, T.P.: 1916: *The Easter Rising*. London 2001, s. 51.

³¹ Éamon de Valera (1882-1975) se narodil v New Yorku španělskému otci a irské matce. Po smrti otce byl jako dítě poslán do Irska. Roku 1913 se stal profesorem matematiky na univerzitě v Corku. Přestože se velice zajímal o irský jazyk a angažoval se v nacionálním hnutí, nebyl v době povstání příliš známou osobností. Proslavil se však jako velitel stovky Dobrovolníků operující během povstání v Bolandově mlýně.

³² COOGAN, T. P. 1916: *The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 56.

³³ Tamtéž.

³⁴ Roger David Casement byl irský básník, spisovatel a nacionalista. Narodil se roku 1864 v Kingstown v Irsku, ale od roku 1880 žil v Anglii a pracoval ve službách britské vlády. Roku 1903 byl vyslán jako konzul do Konga a o několik let později do Peru, aby podal zprávu o dodržování lidských práv. Jeho zprávy o neúnosných podmínkách v těchto zemích společnost šokovaly a zasloužily se tak o vznik organizací a komisí, které měly zacházení s lidmi kontrolovat. Za svou práci byl roku 1911 pasován králem Jiřím V. na rytíře. Negativní zkušenosti s kolonialismem a imperialismem ho přivedly k Hnutí pro svobodnou Afriku, vedeném Mary Kingsleyovou. Ta ho seznámila s Alice Stepford Greenovou, na jejíž pozvání se v roce 1904 vrátil do Irska. Ihned se zapojil do kulturních hnutí, především Gaelské ligy, a roku 1907 tajně vstoupil do Sinn Féin. Blíže NERAD, Filip. Sir Roger Casement – muž mnoha tváří. Historický obzor, 2007, roč. 17, č. 1, s. 2 – 19.

nejvyšší rady Irského republikánského bratrstva³⁵, s plánem na dovoz zbraní. Casement a malý okruh jeho přátel v Londýně byli přesvědčeni, že je nutné, aby se Irští dobrovolníci ozbrojili na obranu proti UVF. Casementovi se za pomoci jeho anglických přátel podařilo tajný dovoz zbraní zorganizovat a uskutečnit³⁶. Úkolem Hobsonových mužů bylo zbraně převzít a rozdělit mezi oddíly Dobrovolníků a Irského republikánského bratrstva. Aby akci zakryl, naplánoval Hobson pochod jednotek Dobrovolníků na každou neděli po tři týdny předcházející vylodění. Čtvrtý týden tak policie o jeho muže ztratila zájem a předání zbraní proběhlo bez odhalení. Cestou zpět do Dublinu však Dobrovolníci narazili na městské policisty, kteří přivolali britské vojáky. Došlo ke střetu, avšak většině Dobrovolníků se podařilo uniknout a policie získala jen 19 pušek³⁷. Vojáci byli posláni zpět do kasáren. Doprovázeli je však civilisté, kteří na ně házeli kameny. Na nábřeží Bachelor's Walk v centru Dublinu jim velitel nařídil rozptýlit dav. Výsledkem byli 4 mrtví a 38 raněných na straně civilního obyvatelstva³⁸.

Tento incident definitivně přesvědčil irské nacionalisty o dvojím metru používaným britskou vládou. Zatímco do Ulsteru bylo dodáno 30 000 zbraní bez jakéhokoliv zásahu policie, na jihu ostrova byl dovoz 1 500 pušek a 45 000³⁹ nábojů doprovázen ozbrojeným konfliktem. Irským dobrovolníkům však tento střet přinesl převratný skok v náboru členů⁴⁰ a stal se podstatným argumentem přívrženců ozbrojeného povstání a odtržení Irska od Británie⁴¹.

Na 21. června 1914 svolal britský král Jiří V. konferenci, která měla zabránit hrozícímu rozdělení ostrova. Jednalo se o třech možných variantách, tedy odtržení všech devíti ulsterských panství nebo jen čtyř s většinou protestantského obyvatelstva, popřípadě zda se mají obyvatelé každého panství rozhodnout zvlášť

³⁵ Viz následující kapitola.

³⁶ Manželé Molly a Erskine Childersovi a Conor O'Brien připluli 26. června do přístavu Howth (dnes severovýchodní část Dublinu) na svých soukromých jachtách Asgard a Kelpie s nákladem zbraní.

³⁷ HOBSON, B. *Foundation and Growth of the Irish Volunteers*. In MARTIN, F.X. *The Irish Volunteers, 1913 –1915: Recollections and Documents*. Dublin: James Duffy & Co. Ltd., 1963. s. 38-39.

³⁸ Blíže DANGERFIELD, G. *The Damnable Question: A Study in Anglo-Irish Relations*. Boston: Little, Brown & Company, 1976. s. 121.

³⁹ Tamtéž s. 125.

⁴⁰ Do konce srpna vzrostl počet jejich členů na 184 000. Viz GROBFITZGIBON, B. J. *Turning Points of the Irish Revolution : The British Government, Intelligence, and the Cost of Indifference, 1912-1921*. London: Palgrave Macmillan, 2007. s. 80.

⁴¹ Bachelor's Walk se stal pojmem mezi irskými nacionalisty a slogan „Pamatujte na Bachelor's Walk“ (Remember Bachelor's Walk) bylo heslem, které bylo často slyšet i během Velikonočního povstání. HOLT, E. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960. s. 59.

s platností na šest let. Rozhodnutí již nebylo učiněno, protože se 24. července dostalo do rukou britského ministra zahraničí znění rakouského ultimata Srbsku.

2.2 OSOBNOSTI A ORGANIZACE ZAPOJENÉ DO POVSTÁNÍ

Home Rule nebylo pověstným trnem v oku pouze irským protestantům. Jak již bylo řečeno, v průběhu devatenáctého století vznikaly kulturní i politické organizace zaměřené na obrodu irského národa. Koncem století se však začala objevovat hnutí zastávající radikálnější názory na soužití Irska a Velké Británie. Přestože většina irských nacionalistů sympatizovala s IPP a Redmondovou politikou a odtržení od britského impéria pro ně bylo nemyslitelné, pro tyto radikální nacionalisty znamenalo přijetí Zákona o samosprávě Irska nepřijatelné kompromisní řešení, které by ponechalo Irsko v rámci Spojeného království. Věřili, že jedinou možností je dosažení úplné samostatnosti a vznik nezávislé Irské republiky.

Ve svátek svatého Patrika roku 1858 založil James Stephens Irské republikánské bratrstvo⁴². To bylo sesterskou organizací Feniánského bratrstva založeného Stephensovým spolubojovníkem z neúspěšného povstání v roce 1848⁴³, Johnem O'Mahonym, ve Spojených Státech. IRB nebylo nikterak významnou organizací, dokud v roce 1905 Denis McCullough a Bulmer Hobson⁴⁴ nezaložili tak zvané Dungannon Clubs, jejichž účelem bylo odradit mladé Iry od vstupu do britské armády a naopak je přilákat ke vstupu do IRB. Od roku 1907, kdy bylo Bratrstvo reformováno, se jeho vliv rychle rozrůstal a jeho vůdci stáli v čele Velikonočního povstání.

⁴² Irish Republican Brotherhood, IRB

⁴³ Povstání Mladých Irů (Young Irelander Rebellion). Young Irelander byla skupina mladých nacionalistů, kteří byli znepokojeni britskou politikou v Irsku v době hladomoru v letech 1845-1848. Povstání vypuklo 29. července 1948 ve vesnici Ballingary na jihu Irska a bylo okamžitě potlačeno.

⁴⁴ John Bulmer Hobson (1883–1969) byl irským radikálním nacionalistou, který byl zapojen do velké řady hnutí a velkým dílem se podílel na jejich organizaci. Především byl vedoucím členem IRB a následně i Irských dobrovolníků. Přesto o připravovaném povstání nevěděl. O chystané akci se dověděl těsně před jejím vypuknutím a stačil ještě informovat velitele Dobrovolníků MacNeilla, aby své muže stáhnul.

V listopadu 1905 založil irský politik Arthur Griffith⁴⁵ politickou stranu Sinn Féin⁴⁶. Tato strana byla velmi těsně propojena s již zmíněnými Irskými dobrovolníky hned od jejich vzniku v roce 1913. Sám Griffith, jako řada jeho spolustraníků, byl členem hnutí Dobrovolníků. Ačkoli se Griffith Velikonočního povstání neúčastnil a ani o jeho přípravách nevěděl, někteří členové Sinn Féin se do něj zapojili a organizace povstání je tak často v dobových tiscích milně připisována právě jeho straně⁴⁷. Toto původně negativní spojení strany s povstáním jí však pomohlo k drtivému vítězství v parlamentních volbách v roce 1918.

Jako reakce na tvrdý zákrok policistů proti stávce dělníků v Dublinu v roce 1913, vznikla Irská občanská armáda (Irish Citizen Army, ICA.). Byla to malá ozbrojená skupina založená Jamesem Larkinem a později vedená Jamesem Connollym, která sloužila pro ochranu dělníků během stávek.

Tyto tři organizace, IRB, Irští dobrovolníci a ICA, hrály hlavní úlohu v událostech Velikonočního povstání. K jejich boji se však připojily ještě menší útvary, jako byla ženská revoluční hnutí Dcery Irska⁴⁸ a Cumann na mBan⁴⁹ která před povstáním přešla pod vedení Irských dobrovolníků. Přestože ženy byly během povstání často podceňovány, a to především ze strany britských vojáků, sehrály v něm nezanedbatelnou roli. Nebyly pouhými sekretářkami povstalců, doručovatelkami a ošetřovatelkami. Mnohé z nich dokonce bojovaly se zbraní v ruce⁵⁰. Hlavní osobností ženských hnutí byla Constance Markievicz⁵¹. Ta byla

⁴⁵ Arthur Griffith (1872 – 1922) byl vlivnou osobností nacionálního hnutí. Ačkoliv nesouhlasil s Home Rule, nezastával plně radikální republikánský postoj, a proto nebyl do poslední chvíle organizátory Velikonočního povstání o jejich úmyslech spraven. Po skončení Anglo-Irské války a podepsání mírové smlouvy v lednu 1922 vystřídal de Valera ve funkci prezidenta. Ve své knize *Resurrection of Hungary* z roku 1904 formuluje Griffith hlavní myšlenky strany Sinn Féin a udává rakousko-uherský dualismus jako řešení irské otázky. Blíže GRIFFITH, A. *Resurrection of Hungary: A Parallel for Ireland*. Dublin: Whelan and Son, 1918.

⁴⁶ Název strany v překladu znamená „my sami“.

⁴⁷ V českém tisku je například povstání často nazýváno povstáním Sinfeinistů. Srov. *Večerník Práva lidu*, roč.5, č.104, 8.5.1916. nebo *Čech*, roč. 41, č. 117, 29.4.1916.

⁴⁸ Inghinidhe na hÉireann neboli Daughters of Ireland, založené roku 1900 Maud Gonneovou. Od roku 1914 bylo propojeno s Cumann na mBan.

⁴⁹ V irštině znamená Ženská liga (Women's League). Ženská paramilitaristická organizace založená roku 1914 jako pomocná složka Irských dobrovolníků. Nejvíce se však proslavila až po Velikonočním povstání, kdy pod vedením Constance Markievicz hrála hlavní roli v popularizaci povstání a mužů, kteří během něj padli.

⁵⁰ Blíže MCCOOLE, Sinéad. *No Ordinary Women: Irish Female Activists in the Revolutionary Years 1900-1923*. Dublin: O'Brien Press, 2004.

⁵¹ Constance Georgine Markiewicz rozená Gore-Booth (1868-1927) byla dcerou anglo-irského šlechtice žijícího na východě Irska. Z příkladu otce, který během hladomorů dával svým nájemníkům jídlo zdarma, získala silné nacionální a sociální citění. Jako vystudovaná malířka udržovala kontakty s irskými umělci. Například básník W.B.Yeats byl jejím přítelem od dětství. Od

společně s Bulmerem Hobsonem zakladatelkou další paramilitaristické organizace účastníci se povstání, Fianna Éireann (Irští bojovníci), která cvičila mladé chlapce a dívky v boji a která měla mít v době povstání přes tisíc členů⁵².

Na počátku dvacátého století s vědomím blížící se války začalo v Irsku přibývat osobností sympatizujících s radikálním řešením postavení Irska vůči Velké Británii. Přestože vycházeli z myšlenek Arthura Griffitha a uznávali jej jako autoritu, jakákoli existence Irska v rámci Spojeného království pro ně již byla nepřijatelná. Byli zastánci vzniku samostatné Irské republiky a pro svobodu irského národa byli ochotni bojovat. Pozvolna se dostávali do čela nacionálních hnutí a rozhodli se je využít jako prostředek k dosažení svých cílů.

Hned v září⁵³ roku 1914 se konala tajná schůze Nejvyšší rady IRB (Supreme Council). Zde padlo rozhodnutí, že se do konce války uskuteční ozbrojené povstání. Přesné datum prozatím nebylo stanoveno, ale mělo k němu dojít okamžitě, pokud by Němci vpadli do Anglie, pokud by byla v Irsku zavedena branná povinnost, nebo pokud by se zdálo, že se válka blíží ke konci, ať už k jakémukoliv⁵⁴. Ve stanovách IRB z roku 1873 bylo sice dáno, že by Bratrstvo mělo „očekávat rozhodnutí irského národa, vyjádřené většinou irských obyvatel“⁵⁵, vedení organizace však během posledních pěti let před válkou převzali její radikálnější členové.

Koncem roku 1907 se z USA do Irska vrátil Tom Clarke⁵⁶. Ten se ve Spojených státech spřátelil s Johnem Devoyem, hlavou americké organizace Clan

roku 1908 začala být aktivní i v politickém hnutí. Vstoupila do Sinn Féin a Dcer Irska. Od roku 1913 byla členkou ICA a aktivně se účastnila Velikonočního povstání. V roce 1918 byla jako vůbec první žena zvolena do britského parlamentu. Společně s ostatními členy Sinn Féin však funkci bojkotovala. Během Anglo-Irské války pak byla ministryní práce. Po podepsání mírové smlouvy v lednu 1922 společně s Éamonem de Valerou rezignovala.

⁵² COOGAN, T. P. *1916: The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 50.

⁵³ Přesné datum není známo a názory na něj se různí. Caulfield udává datum 5. září, zatímco Coogan se přiklání spíše k datu 9. září. (Coogan, s. 62, Caulfield, s. 18)

⁵⁴ CAULFIELD, Max. *The Easter Rising*. Dublin: Gill & Macmillan, 1995. s. 18.

⁵⁵ MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 110.

⁵⁶ Celým jménem Thomas James Clarke (1858-1916) pocházel z rodiny vojáka britské armády. Jeho matka však byla irská katolička a dala jej studovat do nacionalistických škol. V útlém mládí se přidal k Fianna Eiran a roku 1882 emigroval do Spojených států, kde se přidal ke Clan na Gael. V dubnu následujícího roku byl poslán do Londýna, aby zde provedl bombový útok. Byl však prozrazen a odsouzen na doživotí. Po patnácti letech byl opět propuštěn a vrátil se do Ameriky ke své práci v Clan na Gael, kde se stal úzkým spolupracovníkem a osobním přítelem jejího vůdce Johna Devoye. Oženil se s Kathleen Daly, sestrou Edwarda Dalyho, který byl stejně jako Clarke za svou účast v povstání popraven.

na Gael, která byla nástupnicí Feniánského bratrstva. Clarke tak byl důležitou spojkou mezi irskými a americkými nacionalisty a jako takový byl přijat do nejvyšší rady IRB. Jako bývalý vězeň byl však pod neustálým dohledem policistů a tomu muselo odpovídat i jeho vystupování na veřejnosti. Přestože vždy zůstal v pozadí, hrál důležitou roli v přípravách povstání a mezi radikálními nacionalisty byl velice známou a uznávanou osobností. Irské republikánské bratrstvo v něm získala silného zastánce revoluce, který se obklopil mladými muži obdobného smýšlení. K nim patřili především Bulmer Hobson, Denis MacCoulough a Seán MacDiarmada⁵⁷. Společně s nimi Clarke zreformoval IRB a od roku 1910 se podíleli na tvorbě radikálního listu *Irish Freedom*⁵⁸, který poprvé zveřejnil necenzurované republikánské myšlenky⁵⁹. Konflikt o kontrolu nad novinami a podezření ze zneužívání amerických fondů tajemníkem IRB P.T. Dalym, vedli k roztržce, po které starší generace organizaci opustila. V nejvyšší radě se tak uvolnila místa pro mladé radikály.

Clarkův spolupracovník a blízký přítel Seán MacDiarmada⁶⁰ byl irským historikem F.X. Martinem označován za hnací motor povstání. Když se roku 1907 přestěhoval z Belfastu do Dublinu, měl již za sebou řadu zkušeností v hnutí nacionalistů. Jako zastánce radikálního řešení irské otázky byl pro Clarka ideální volbou. Byl nenahraditelný v získávání nových členů pro IRB především z irských kulturních a sportovních organizací, jakými byla již zmiňovaná Gaelská liga a Gaelská atletická organizace. V prosinci roku 1912 se mu pro Bratrstvo podařilo získat Éamonna Ceannta⁶¹, významného člena Sinn Féin.

⁵⁷ Seán MacDiarmada je irskou verzí jména Sean MacDermott. V literatuře zabývající se povstáním jsou používány obě verze Diarmadova jména. Jelikož sám v době povstání používal své irské jméno, bude používáno i v této práci.

⁵⁸ V překladu Irská svoboda. Měsíčník vydávaný IRB od roku 1910 až do jeho zakázání v roce 1914.

⁵⁹ Blíže COOGAN, T. P. *1916: The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 49

⁶⁰ Seán MacDiarmada (1883-1916) se narodil na hranicích dnešní Irské republiky a Severního Irska. Roku 1905 se usadil v Belfastu, kde vstoupil do Gaelské ligy. Brzy na to se přidal k IRB a práci v Dungannon Clubs získával Bratrstvu příznivce. Zároveň pracoval pro Sinn Féin. Krátce po přesídlení do Dublinu byl postižen obrnou, která způsobila jeho částečné ochrnutí. Přesto od této události začalo období jeho nejtvrdější a nejhorlivější práce. Po vypuknutí války vedl kampaň proti vstupu Irů do Britských vojsk, za což si vysloužil rok vězení. Ihned po svém propuštění se však připojil k šestici mužů, která plánovala povstání.

⁶¹ Éamonn Ceannt (1881-1916), anglickým jménem Edward Thomas Kent, byl přesvědčeným katolíkem a nacionalistou. Díky své plynulé irštině vyučoval v Gaelské lize, kde se seznámil s Pearsem a Eoinem MacNeille. Roku 1907 vstoupil do Sinn Féin a později byl zvolen do národní rady strany. Byl členem Irských dobrovolníků od jejich založení. Blíže HENRY, William. *Supreme Sacrifice: The Story of Éamonn Ceannt 1881-1916*. Cork: Mercier Press, 2005.

Tom Clarke si velmi brzy uvědomil potenciál Irských dobrovolníků coby revoluční armády a přidal se do jejich řad hned po založení této organizace. Po celou dobu odmítal zastávat zde oficiální funkci. To však ani nebylo nutné. Jedním ze dvanácti zakladatelů Irských dobrovolníků byl totiž Patrick Pearse⁶². Ačkoli byl původně umírněný nacionalista spojovaný spíše s kulturním, než politickým hnutím, a podporoval Home Rule, během let 1913 a 1914, především po setkání s Johnem Devoyem na svém přednáškovém turné v USA, se změnil v radikálního zastánce Irské republiky. Z pozice ředitele nacionalistické chlapecké školy, získal pro myšlenky republikánů nejen své žáky, ale i kolegy učitele. Kromě svého bratra, který se taktéž účastnil Velikonočního povstání, našel zapáleného nacionalistu v Thomasi MacDonaghovi⁶³. Ten byl díky své vysoké funkci v organizaci Irských dobrovolníků důležitý především po stránce vojenského plánování povstání.

Podobnou úlohu hrál v událostech velikonočního týdne roku 1916 i voják z povolání, James Connolly⁶⁴. Ten po Larkinově odchodu do Spojených států v roce 1914 převzal velení nad Irskou občanskou armádou. Po vypuknutí válečného konfliktu se rozhodl nabídnout své služby Nejvyšší radě IRB. Muži v radě se obávali, že by příliš aktivní Connolly povstal s muži z ICA sám a překazil by tak jejich plány⁶⁵. Proto nakonec souhlasili aby se vojáci ICA stali součástí plánu

⁶² Patrick Henry Pearse (1879-1916), známý také pod svým irským jménem Pádraig Pearse, se narodil v Dublinu anglickému otci a irské matce. Ona a její sestra jej od dětství vedly k zájmu o irský jazyk a historii. Proto se již v 17ti letech přidal ke Gaelské lize a později kromě práva vystudoval na dublinské univerzitě i irštinu. Aby podpořil zájmy Gaelské ligy o vzkrášení irského jazyka, založil roku 1908 bilingvní chlapeckou školu St. Enda's. Zde s ním pracoval jeho bratr William, Con Colbert a Thomas MacDonagh, kteří se později účastnili povstání a po jeho následném neúspěchu byli popraveni. Blíže DUDLEY EDWARDS, R. *Patrick Pearse: the Triumph of Failure*. Dublin: Irish Academic Press, 2006.

⁶³ Thomas MacDonagh (1878-1916) byl stejně jako jeho rodiče učitelem. Během své praxe se poprvé setkal s myšlenkami irského nacionalismu a stal se proto členem Gaelské ligy. Díky snaze o zlepšení se v irském jazyce se setkal s Patrikem Pearsem a když Pearse založil svou školu, MacDonagh zde nastoupil jako zástupce ředitele. Jako básník a autor několika divadelních her založil roku 1914 společně s Plunkettem Irské divadlo (Irish Theatre). Ihned po založení Irských dobrovolníků vstoupil do jejich řad a složil pro ně pochod (The Marching Song of the Irish Volunteers). V březnu roku 1915 se stal velitelem druhého praporu Dublinské brigády a o měsíc později se přidal k IRB.

⁶⁴ James Connolly (1868-1916) pocházel z velmi chudé rodiny irských katolických emigrantů, žijících v Edinburgu. Pracoval již od svých 11ti let a od 14ti sloužil po sedm let v Britské armádě v Irsku. Roku 1886 se usadil v Dublinu, založil Irskou socialisticko-republikánskou politickou stranu (Irish Socialist Republican Party) a vydával noviny The Worker's Republic. V letech 1903-1910 pobýval v USA, kde podporoval irský nacionalismus a vydal své nejznámější práce (*Labour in Irish History* a *Labour, Nationality and Religion*). Po návratu z Ameriky se seznámil s Jamesem Larkinem a stal se velícím důstojníkem jeho ICA. Blíže DUDLEY EDWARDS, R. James Connolly. Dublin: Gill & MacMillan, 1998.

⁶⁵ Blíže O'BROIN, Leon. *Dublin Castle and the 1916 Rising*. Dublin: Sidgwick & Jackson, 1966. s. 144-145.

vzpoury a mohli se připojit k jednotkám Dobrovolníků a IRB. Od tohoto okamžiku byli Connolly spolu s MacDiarmadou a Josephem Plunkettem⁶⁶ hlavními tvůrci vojenské strategie povstalců a organizátory finálních příprav vzpoury.

2.3 POLITICKÁ SITUACE PŘED POVSTÁNÍM

Irsko, jako součást Spojeného království, vstoupilo do válečného konfliktu s Britským vyhlášením války Německu 4. srpna 1914. Vypadalo to, že válka našla Irsku a Británii společného nepřítele a znovu je stmelila. Podle zpráv Irské královské policie⁶⁷ byly vztahy mezi Irskými a Ulsterskými dobrovolníky od vypuknutí války mnohem lepší.

2.3.1 Redmondova podpora Británie a rozdělení Dobrovolníků

Sir Edward Carson, vůdce Ulsterské unionistické strany⁶⁸ a John Redmond, vůdce Irské parlamentní strany⁶⁹ se setkali s čerstvě jmenovaným ministrem války polním maršálkem Herbertem Kitchenerem a navrhli mu začlenění obou dobrovolnických hnutí do britské armády. Redmondův návrh byl však podmíněn přijetím Home Rule. Kitchener se domníval, že se bez Dobrovolníků obejde, ale již v září začal nábor vojáků v Irsku klesat⁷⁰. Vláda si uvědomovala, že bez Redmondova vlivu se počty odvedenců nezvýší, a proto se rozhodla vyjednat s Redmondem a Carsonem kompromisní řešení. Zákon o samosprávě bude přijat, ale v platnost vejde až po skončení války. Dva dny na to vystoupil John Redmond

⁶⁶ Joseph Mary Plunkett (1887-1916) pocházel z rodiny irského katolického hraběte. Thomas MacDonagh byl jeho učitelem irského jazyka a pomáhal Plunkettovi s vydáváním jeho básní. Společně vydávali časopis Irish Review, kde Plunkett podporoval Griffitha a jeho Sinn Féin. Od roku 1913 byl členem Irských dobrovolníků a IRB. O dva roky později odjel do Německa podpořit Rogera Casementa v jeho snaze o získání německých zbraní a asistence během povstání.

⁶⁷ Royal Irish Constabulary (R.I.C.)

⁶⁸ Ulster Unionist Party byla politická strana která roku 1905 navázala na Irish Unionist Party, existující již od roku 1886 jako opozice proti Home Rule. Strana byla silně propojena s Oranžisty a protestantskými náboženskými institucemi. Sir Edward Carson stál v čele strany v letech 1910-1921.

⁶⁹ Irish Parliamentary Party byla založena roku 1882 Charlesem Parnellem jako strana sdružující irské poslance ve westminsterském parlamentu. Jejím hlavními cíli byla legislativní nezávislost Irska (Home Rule) a uskutečnění pozemkových reforem. V únoru roku 1900 vystřídal Parnella v čele strany John Redmond a ve funkci zůstal až do své smrti v březnu roku 1918.

⁷⁰ GROBFITZGIBON, Benjamin John: *Turning Points of the Irish Revolution : The British Government, Intelligence, and the Cost of Indifference, 1912-1921*. London: Palgrave Macmillan, 2007. s. 82.

ve Woodenbridge v jihovýchodním Irsku s projevem, ve kterém vyjádřil podporu válce proti Ústředním mocnostem a vyzval Irské muže, aby „ať se bojová linie rozkládá kdekoliv, bránili svá práva, svobodu a náboženství v této válce“⁷¹. Ministerstvo války následně vytvořilo Třicátou šestou divizi, složenou z členů UVF a Šestnáctou divizi z Irských dobrovolníků.

Irsko však zdaleka nebylo v názoru na válku jednotné. Sinn Féin rozesílala protianglické a protiválečné letáky a Redmondovo vystoupení rozdělilo i samotné Dobrovolníky. V jejich čele od založení stál Eoin MacNeill, podle něhož mělo hnutí fungovat pouze pro obranu. V pětadvacetičlenné radě však seděli členové IRB, kteří byli známi svými radikálními myšlenkami. Tato skutečnost znepokojovala Johna Radmonda. Donutil proto ještě před vypuknutím války MacNeilla, aby do rady přijal dalších dvacet pět členů vybraných Redmondem. Ač nerad, MacNeill tyto podmínky přijal. Výše zmíněná Redmondova řeč ve Woodenbridge a jeho rozhodnutí podporovat nábor do britské armády už ale byly pro MacNeilla nepřijatelné. IRB se rozhodla definitivně se od Redmonda distancovat. Původní členové komise Irských dobrovolníků sestavili otevřený dopis⁷², ve kterém kritizovali Redmondovy zásahy do vedení organizace. Připomněli, že tyto kroky přijímali pouze jako menší zlo, než by byl rozpad hnutí. Proslov ve Woodenbridge byl však v rozporu s jejich cíly a politikou. Aniž by se poradil s radou Dobrovolníků a irským národem, přislíbil Redmond, že Irové budou bojovat za vládu, která není jejich. V závěru dopisu je do čela organizace jmenována původní pětadvaceti členná rada a Redmondem dosazení členové jsou zbaveni svých funkcí.

Redmond se však nehodlal vzdát a tak vznikly rady dvě. Každý jednotlivý člen se mohl rozhodnout, kterou z nich podpoří. Zatímco Redmondových Národních dobrovolníků⁷³ zůstalo skoro 180 000⁷⁴, MacNeill odešel pouze s třemi

⁷¹ REDMOND, John. Speech at Woodenbridge. In MARTIN, F.X. *The Irish Volunteers, 1913 – 1915: Recollections and Documents*. Dublin: James Duffy & Co. Ltd., 1963.s. 148.

⁷² Open Letter to the Irish Volunteers. In MARTIN, F.X. *The Irish Volunteers, 1913 –1915: Recollections and Documents*. Dublin: James Duffy & Co. Ltd., 1963. s. 152-155.

⁷³ Organizace byla přejmenována, aby se odlišila od Irských dobrovolníků. V policejních zprávách jsou však ještě po několik měsíců jména zaměňována. V textu bude dále označována jako Redmondovi dobrovolníci.

⁷⁴ MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s.145.

tisíci muži⁷⁵. Podle Bulmera Hobsona autoři dopisu předpokládali, že množství těch, kteří se přidají na jejich stranu, nebude velké. Byli však přesvědčeni, že byl tento krok důležitý pro „muže po celé zemi, kteří upřímně věřili v ideály skutečných Irských dobrovolníků“⁷⁶

2.3.2 Správa ostrova

Generální inspektor Královské irské policie Chamberlain ve své měsíční zprávě pro hlavního tajemníka irského místodržícího shrnuje atmosféru v Irsku na počátku války vesměs pozitivně. Přiznává, že se Sinn Fein a další extremisté snaží svými spisy a letáky podnítit protianglické cítění, ale „zatím se jim nijak výrazně nepodařilo ovlivnit veřejné mínění“⁷⁷. Většina britských i irských politiků byla přesvědčena, že s příchodem války byly odloženy politické problémy Irska a hrozba občanské války byla definitivně zažehnána. Členové Irského republikánského bratrstva byli opačného názoru. Podle hesla „Nesnáze Anglie jsou příležitostí pro Irsko“⁷⁸ viděli válku jako ideální příležitost k zisku samostatnosti pro jejich vlast.

Britská vláda ani správa ostrova si však hrozbu radikálních organizací nepřipouštěly. Až do května roku 1915 popisuje generální inspektor ve svých měsíčních policejních hlášeních pro irského hlavního tajemníka situaci v Irsku jako klidnou a korunně loajální. Přestože měl informace o snahách revolučních organizací k zprostředkování dovozu zbraní z Ameriky a Německa, aby mohli vyvolat vzpouru, byl přesvědčen, že nejsou pro zemi hrozbou. Věřil, že k povstání nedojde, protože jsou nacionálně smýšlející Irové stále více „proti-angličtí, než pro-němečtí“⁷⁹ a německé vojáky nakonec do své země nepustí. Překvapivě neuvažoval o variantě, kdy by nacionalisté vyvolali povstání bez podpory Německa.

⁷⁵ GROBFITZGIBON, Benjamin John: *Turning Points of the Irish Revolution : The British Government, Intelligence, and the Cost of Indifference, 1912-1921*. London: Palgrave Macmillan, 2007. s. 83.

⁷⁶ HOBSON, B. Foundation and Growth of the Irish Volunteers. In MARTIN, F.X. *The Irish Volunteers, 1913 –1915: Recollections and Documents*. Dublin: James Duffy & Co. Ltd., 1963. s. 53.

⁷⁷ Inspector General's Monthly Report, srpen 1914. NAI.

⁷⁸ England's difficulty is Ireland's opportunity. Heslo pocházející z úst irského nacionalisty, pokládaného za otce irského republikanismu, Wolfa Tonea. Zemřel po potlačení povstání v roce 1798.

⁷⁹ Inspector General's Monthly Report, prosinec 1914. NAI.

Zatímco generální inspektor odmítal ozbrojené povstání jako vysoce nepravděpodobné, Irští dobrovolníci se na tuto variantu pilně připravovali. Na různých místech ostrova docházelo k pravidelným cvičením v manévrování a zkouškám zbraní. Většinou se pro takovéto cvičení sešlo od sta do dvou set mužů. V únorovém hlášení však generální inspektor označuje hnutí Dobrovolníků i IRB a radikální křídlo Sinn Fein jako nedůležité v řeči čísel a vedle většiny, zastupované Johnem Redmondem, jako zanedbatelné. Ve srovnání s více než 37 000 Irů, kteří do ledna 1915 vstoupili do britské armády, z nichž 15 461 byli dokonce katolického vyznání⁸⁰, se Irští dobrovolníci opravdu zdáli jako „malé hnutí s muži bez vlivu v čele“⁸¹. Až od května roku 1915 jim policejní zprávy začínají přiznávat nezanedbatelný nárůst popularity a připisují větší význam jejich rostoucí aktivitě. Jen během října a listopadu se množství členů Irských dobrovolníků rozrostlo z 3 657 na 5 019 a do konce ledna 1916 toto číslo vzrostlo až na 7 187⁸².

V době, kdy vypukla první světová válka, vláda v Irsku, jak již bylo zmíněno výše, sestávala ze zástupce koruny čili místodržícího (Lord Lieutenant), jeho hlavního tajemníka nebo-li ministra (Chief Secretary) a náměstka ministra (Under Secretary). V únoru roku 1915 byl do funkce místodržícího jmenován Ivor Churchill Guest lord Wimborne. Tato funkce však byla spíše prestižní záležitostí a přestože se sám lord Wimborne snažil své pravomoci rozšířit, skutečná výkonná moc ležela v rukách ministra. Tím byl od roku 1907 Augustine Birrell, anglický politik, právník a spisovatel.

Po nástupu do funkce se Birrellovi podařilo naklonit si irské katolíky i protestanty. Během sedmi let v úřadě uspělo v parlamentu 56⁸³ jeho návrhů zákona zabývajících se především zlepšení podmínek pro zemědělství v Irsku. Zároveň prosadil rozdělení dosavadní Královské irské univerzity na Národní univerzitu v Dublinu a Královnu univerzitu v Balfastu. Během politického boje o Home Rule se snažil o vyřešení problému bez oddělení Ulsterských panství od zbytku Irska, které jako kompromis navrhoval premiér David Lloyd George, a hrozil svou

⁸⁰ LAWLOR, Sheila. *Britain and Ireland 1914-23*. Totowa, N.J.: Barnes & Noble Books, 1983. s. 48.

⁸¹ Inspector General's Monthly Report, březen 1915. NAI.

⁸² HOLT, E.: *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London 1960, s. 23.

⁸³ CAULFIELD, Max. *The Easter Rising*. Dublin: Gill & Macmillan, 1995. s. 18.

rezignací. Měl dobré vztahy s Irskou parlamentní stranou, za kterou v té době stála ještě většina irského obyvatelstva. V Irsku se však nezdržoval příliš často⁸⁴.

V srpnu 1914 byl Birrellovým náměstkem jmenován Sir Matthew Nathan, dřívější voják a postupně i guvernér Siery Leone, dnešní Ghany a Hongkongu⁸⁵. Do Irska odešel z postu předsedy vládního oddělení pro státní příjmy⁸⁶. Byl osobním přítelem pánů Asquitha a Lloyda George a jako žid byl ideálním kandidátem coby „neutrál v zemi politicky i sociálně rozdělené mezi katolíky a protestanty“⁸⁷. Jemu patřila skutečná správa a řízení ostrova. Jelikož nastoupil bezprostředně po schválení zákona o samosprávě a po vypuknutí války, bylo jeho hlavním úkolem zajistit přípravu Irska a především Irské parlamentní strany na samosprávu. Dále se staral o vojenský nábor v Irsku, k čemuž patřilo monitorování protináborových akcí a snah radikálů o dosažení samostatnosti. Podle dohody s vůdci IPP Redmondem a Dillonem nehodlal však podnikat žádné represivní akce proti IRB, Sinn Fein, Irským dobrovolníkům ani jejich spřáteleným organizacím. V tomto ohledu s ním souhlasil i jeho nadřízený Augustine Birrell, který předpokládal, že stíhání radikálů a cenzura jejich tisku by jen popudila obyvatelstvo, které se s pokračující válkou stále více stavělo na stranu Sinn Fein⁸⁸.

Proti tomuto postupu stál generál Friend, velitel armády v Irsku, a lord Middleton, vůdce jižních Irských Unionistů. Chtěli, aby bylo hnutí Irských dobrovolníků zrušeno a jejich shromáždění zakázána. Birrell i Nathan již s koncem roku 1915 věděli o rostoucí síle radikálů, obávali se však, že jejich pronásledování by ohrozilo irskou loajalitu, kterou v době války Británie potřebovala, a vystavilo zemi riziku německé invaze právě přes Irsko. Volili proto cestu příležitostného stíhání pro nepovolené držení zbraní nebo příliš odvážné proslovy. Sám Birrell nevěřil, že by došlo ke skutečnému povstání a řekl veliteli domácích sil Siru Johnu Frenchovi, že „může dojít ke staromódnímu podminovávání, ale ničemu

⁸⁴ Podle Leona O'Broina to však nebylo proto, že by o tamější dění neměl dostatečný zájem, avšak spíše proto, že se bál moře. MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 2.

⁸⁵ O'BROIN, Leon. *Dublin Castle and the 1916 Rising*. Dublin: Sidgwick & Jackson, 1966. s. 21.

⁸⁶ Inland Revenue, dnešní Her Majesty's Revenue and Customs, oddělení britské vlády, zodpovědné za výběr daní a vydávání některých druhů státní podpory.

⁸⁷ MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 2.

⁸⁸ O'BROIN, Leon. *Dublin Castle and the 1916 Rising*. Dublin: Sidgwick & Jackson, 1966. s. 34-35.

vážnějšímu“⁸⁹. Pro případ, že by však opravdu k povstání došlo, zajistili s Frenchem, aby bylo možno do Irska urychleně poslat posily.

2.3.3 Roger Casement a německá podpora povstání

Přestože se začátkem roku 1916 zdálo, že se situace uklidňuje, na svátek svatého Patrika na sebe Dobrovolníci upozornili výtržnostmi v Dublinu a Tullamore. Deportace některých vůdců vyvolala protest IPP, ale Nathan stále nevěřil, že by radikálové plánovali vzpouru zejména proto, že věděl, že k úspěšnému povstání nemají prostředky. V pondělí 16.dubna však podal generál Friend Nathanovi zprávu, že se na jihozápadním pobřeží ostrova chystá tajná vykládka zbraní, a že je na neděli naplánováno povstání. Tuto zprávu zachytila britská admirálita v korespondenci mezi německou ambasádou ve Washingtonu a berlínským ministerstvem zahraničí. Zdroj ovšem v té době nebyl odhalen⁹⁰. Nathan si nebyl jist důvěryhodností zprávy, a proto nařídil policii aby vše prošetřila a zvýšila dohled nad podezřelými osobami.

Policie již v té době měla mezi Irskými dobrovolníky dva zvědy. Jejich krycí jména byla „Chalk“ a „Granite“. Informátor Chalk již v březnu nahlásil, že Dobrovolníci začínají spolupracovat s Irskou občanskou armádou Jamese Conollyho, a že všichni muži dostávají balíčky s léky a potravinami podobně, jako vojáci⁹¹. Výsledkem šetření, které v dubnu Nathan nařídil, byla dvě rozcházející se policejní hlášení. Jedno, že není známo, že by v současné době probíhala ilegální doprava zbraní do Irska⁹². Kdežto druhé, postavené na výpovědi agenta Chalka, informovalo, že velící důstojník Irských dobrovolníků Thomas MacDonagh ve

⁸⁹ MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 4.

⁹⁰ Jednalo se o zprávu německého ambasadora ve Spojených Státech Johanna Heiricha von Bernstorff, který informoval o své schůzce s vůdcem Clan na Gael Johnem Devoyem a žádal o materiální podporu revoluce. O den později (18. února 1916) odeslal na německé ministerstvo obdobný telegram sám Devoy.

⁹¹ GROBFITZGIBON, Benjamin John: *Turning Points of the Irish Revolution : The British Government, Intelligence, and the Cost of Indifference, 1912-1921*. London: Palgrave Macmillan, 2007.s. 97.

⁹² MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 6.

středu 19.dubna oznámil svým mužům, že se v neděli vydají na pochod se zbraněmi a jídlem na tři dny a že „někteří [z nich] se již nevrátí“⁹³.

Situace stále nebyla jasná, dokud si v pátek 21.dubna rolník, procházející se po břehu poblíž města Tralee v hrabství Kerry, nevšiml nafukovacího člunu, od kterého vedly tři páry stop kamsi do písčných dun. Svůj nález ihned oznámil místní policii. Ta našla v písku zahrabané německé zbraně a munici a v rozvalinách poblíž pláže objevila podezřelého vysokého muže. Přestože se představil pod falešným jménem, byl velmi brzy identifikován jako Sir Roger Casement. Aby se nacionalisté o jeho zatčení nedozvěděli a nepokusili se ho osvobodit, byl okamžitě převezen do londýnského Toweru.

Policii se druhý den podařilo zatknout i druhého ze tří mužů, kteří připluli společně s Casementem. Ten po dlouhém výslechu potvrdil Casementovu totožnost. Prozradil, že společně připluli v německé ponorce, jako doprovod lodě vezoucí do Irska zbraně⁹⁴, a odhalil, že se chystá ozbrojené povstání, které má být vedeno na Dublinský hrad. Když se však Nathan dověděl, že MacNeill odvolal mobilizaci Irských dobrovolníků, byl přesvědčen, že Casement je hlavou jejich organizace. Myslel tedy, že bez Casementa a zbraní k povstání nemůže dojít. Skutečnost však byla až ironicky odlišná.

Roger Casement roku 1913 po dvaceti letech práce pro britskou vládu odešel z funkce konzula a vrátil do rodného Irska, kde se přidal k Irským dobrovolníkům. Společně s Eoinem MacNeilem organizaci vedli a byli autory Manifestu Irských dobrovolníků⁹⁵. Když se rozpoutala světová válka, nacházel se Casement právě ve Spojených státech, kde Dobrovolníkům získával podporu a finance amerických Irů a jejich organizace Clan na Gael vedené Johnem Devoyem. Ten Casementovi zprostředkoval kontakt s německým velvyslancem v New Yorku, přes nějž se snažil získat podporu Německa pro vznik samostatného irského státu. V říjnu odjel do Německa, kde v této snaze pokračoval⁹⁶. Pokusil se irské zajatce ze zajateckého tábora v Limburg an der Lahn sdružit do brigád. Ti měli být trénováni a zapojeni do

⁹³ GROBFITZGIBON, Benjamin John: *Turning Points of the Irish Revolution : The British Government, Intelligence, and the Cost of Indifference, 1912-1921*. London: Palgrave Macmillan, 2007. s. 101.

⁹⁴ Tato loď byla ihned po odhalení potopena Královským námořnictvem.

⁹⁵ Ó Ó SÍOCHÁIN, Seamas. *Roger Casement: Imperialist, Rebel, Revolutionary*. Dublin: Lilliput Press, 2008. s. 158.

⁹⁶ K působení Rogera Casementa v Německu blíže NERAD, Filip. Sir Roger Casement – muž mnoha tváří. *Historický obzor*, 2007, roč. 17, č. 1, s. 2 – 19.

boje proti Anglii. Do Irské brigády se však přihlásilo pouze 52 dobrovolníků a ze strany Německa se jim nedostalo dostatečného výcviku.

Němci ani američtí Irové v Casementovy schopnosti příliš nevěřili. Povstání v Irsku by však pro ně bylo strategicky velmi výhodné. Proto alespoň částečně splnili Casementovy požadavky a v dubnu roku 1916 vypravili do Irska loď s 20 000 puškami, deseti kulomety a potřebnou municí. Poté, co loď vyplula, následoval ji Casement v německé ponorce. Obával se, že ho Němci chtějí podvést a posláním malého množství zbraní záměrně usilují o neúspěch povstání⁹⁷. Na poslední chvíli se dověděl, že povstání je již naplánováno na neděli 23.dubna. Poslal do Irska posla, který měl vůdcům povstání sdělit, že přichází dodávka zbraní, a přesvědčit je, aby povstání odložili, a zbraně tak mohly být rozděleny mezi vojáky. Stopy po tomto muži však končí v Dánsku. Do Irska se již nikdy nedostal. Casement se mezitím nechal vyložit na irském břehu v hrabství Kerry a plánoval kontaktovat přímo MacNeilla. Chtěl jej přesvědčit, aby akci odvolal, protože se mylně domníval, že právě on je hlavním organizátorem povstalců.

Po dopadení Casementa naléhal lord Wimborne na Nathana, aby okamžitě zatknul vůdce radikálních organizací. Jako správný úředník však musel Nathan požádat o svolení Augustina Birrella, který tou dobou dlel v Anglii. Zatímco očekával odpověď, ukradli členové Sinn Fein velké množství gelignitu⁹⁸ z dolů poblíž Dublinu a uskladnili jej v Liberty Hall⁹⁹. Nathan zvažoval útok na tuto budovu, ale věděl, že Dobrovolníci budou v pohotovosti kvůli chystanému povstání. Došlo by tedy k boji pro který neměl v tomto okamžiku připraveno dost sil. K průniku do budovy bylo nutné dělo¹⁰⁰, které by však muselo být dovezeno z města Athlone, jež se nachází 80 mil od Dublinu. On i lord Wimborne věděli, že útok by byl zbytečný, ne-li velmi riskantní a provokativní, pokud by se nepodařilo zajmout vůdce povstání. Nathan se tedy rozhodl počkat na Birrellovo vyjádření a mezitím připravit půdu pro zjetí povstalců.

⁹⁷ Ó Ó SÍOCHÁIN, Seamas. *Roger Casement: Imperialist, Rebel, Revolutionary*. Dublin: Lilliput Press, 2008. s.239-240.

⁹⁸ Výbušnina obsahující želatinový nitroglycerin s nitrocelulózou

⁹⁹ Původně hotel, později tajný muniční sklad nacionalistů a tiskárna novin Jamese Connollyho *The Irish Worker*, později *Worker a Worker's Republic*. Zde se konalo poslední setkání Válečné rady IRB před vypuknutím povstání.

¹⁰⁰ Viz MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 10.

V pondělí ráno si Nathan pozval na Hrad tajemníka hlavní pošty Norwaye, aby se ujistil, že telefonní a telegrafní spojení z jižní části ostrova bude odmítnuto všem osobám kromě pověřených zaměstnanců armády a námořnictva. Chtěl tak povstalcům znemožnit komunikaci. Jejich rozhovor však byl přerušen střelbou.

3. VELIKONOČNÍ POVSTÁNÍ

3.1 PŘÍRAVY POVSTÁNÍ

Vedení Irského republikánského bratrstva se pro provedení povstání rozhodlo již za začátku války. V květnu roku 1915 pak byla vytvořena vojenská rada (Military Council) sestávající z Pearse, Plunketta a Ceannta. Všichni tři zastávali vedoucí pozice jak v IRB tak i v organizaci Irských dobrovolníků. Koncem roku se k radě připojili Seán MacDiarmada a Tom Clarke. V lednu následujícího roku tito muži přistoupili na návrh Jamese Connollyho spojit pro povstání síly Dobrovolníků s jeho ICA a Connolly se tak sám stal jedním z členů vojenské rady. O posledního sedmého člena se rada rozšířila začátkem dubna. Byl jím Thomas MacDonagh, velitel druhého praporu Dublinské brigády Irských dobrovolníků. Především díky pečlivosti Seána MacDiarmady držela vojenská rada své plány v přísné tajnosti. Díky tomu o nich ani vůdce IRB Denis McCullough a vrchní velitel Dobrovolníků Eoin MacNeill nevěděli.

Členové rady, především Pearse, Connolly a MacDonagh sepsali dokument v němž vyhlásili samostatnou Irskou republiku¹⁰¹. V něm boj za svobodu nového státu vkládají do rukou provizorní vlády, jíž tvořilo právě sedm vůdců povstání. Po uklidnění situace si měl irský národ novou vládu zvolit ve svobodných volbách.

Pro začátek povstání byla zvolena bílá neděle, tedy 23. duben 1916. Patrick Pearse na tento den vyhlásil mobilizaci všech Irských dobrovolníků k tří dennímu cvičení a přehlídkám. To mělo sloužit jako zástěrka pro správu ostrova i samotné velení organizace a Dobrovolníci se až zde měli dovědět pravý důvod mobilizace. Bílá neděle byla vybrána především proto, že povstalci předpokládali, že kvůli oslavě Velikonoc bude ve službě méně policistů a na ostrově méně britských vojenských jednotek. Než by armáda mobilizovala a mohla proti nim zasáhnout,

¹⁰¹ Dokument je označován jako Proclamation of the Irish republic (Viz Přílohy, Obr. č. 1). Začíná irským výrazem Poblacht na h Eireann, což v překladu znamená Irská republika. Vzletný styl, jímž je napsaná, je především dílem Patricka Pearse. Sociálně laděné části o rovnosti pochází z pera Jamese Connollyho. Dokument zmiňuje, že Irsko povstalo proti cizí nadvládě již šestkrát. Tím je míněno povstání v roce 1641, boj na straně Jakuba II. proti Vilému Oranžskému, povstání v roce 1798, povstání Roberta Emmeta v roce 1803, povstání Mladoirů roku 1848 a Feniánské povstání v roce 1867.

povstání by se již rozšířilo a, jak doufali, přidali by se k němu lidé a nacionální organizace po celém ostrově. Toto očekávání se nakonec projevilo jako mylné a samotní britští a irští historikové pochybují, že organizátoři povstání v něj skutečně věřili. Přesto z reakce českého tisku by se dalo usuzovat, že v té době to nemusel být tak naivní předpoklad. Ten v počátcích povstání, než britská vláda začala vydávat odlišné informace, nadšeně zprostředkovává zprávy zahraničního tisku, které popisují povstání jako záležitost celého ostrova. Deník Čech hned po třetím dnu povstání hlásí, že nabylo obrovských rozměrů a „většina mužského obyvatelstva [je] ozbrojena“¹⁰².

3.2 VELIKONOČNÍ TÝDEN

Těsně před vypuknutím povstání se velitel Irských dobrovolníků Eoin MacNeill dověděl o plánech svých kolegů a chtěl povstání zabránit. Věděl, že jeho organizace nemá takovou sílu, aby povstání dovedla k úspěšnému konci. Když se večer v sobotu 22.dubna doslechl o zatčení Rogera Casementa a zabavení zbraní, rozhodl se ihned odvolat přehlídky plánované na následující den. Své rozkazy zveřejnil v novinách *Sunday Independent*¹⁰³. Kdyby však mobilizaci nezrušil, mohlo být k povstání připraveno kolem deseti tisíc Dobrovolníků¹⁰⁴ MacNeill byl přesvědčen, že v takovéto situaci, by povstání bylo pouhým mučednictvím a k dosažení irské samostatnosti by nestačilo. Vedení IRB však bylo jiného názoru.

Hned v neděli ráno, poté co si v novinách přečetli MacNeillův rozkaz, se členové vojenské rady¹⁰⁵ sešli v Liberty Hall a usnesli se, že povstání bude pokračovat, jak bylo dohodnuto. Oddálení akce by jen dalo vládě čas poslat na ostrov posily a zatknout vůdce radikálních organizací. Posunuli proto začátek akce jen o několik hodin na poledne o velikonočním pondělí, aby rada stihla kontaktovat co možná nejvíce oddílů Irských Dobrovolníků. Bylo rozhodnuto, že vedení Irských dobrovolníků převezme od MacNeilla sama Vojenská rada IRB a že velitelství bude

¹⁰² Vzpoula v Dublině. *Čech*, roč. 41, č. 166., s. 2.

¹⁰³ Viz Přílohy, Obr. č. 2. Vedle MacNeillova odvolání cvičení Dobrovolníků je článek o objevení lodi se zbraněmi a zatčení neznámého muže, který se skrýval poblíž. Tímto mužem „neznámé národnosti“ nebyl nikdo jiný, než Roger Casement. Jen málokdo v té době tušil, jak velice spolu tyto dvě zprávy souvisejí.

¹⁰⁴ HOLT, E. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960. s. 85.

¹⁰⁵ S výjimkou Plunketta, který byl v nemocnici.

v Hlavní poštovní stanici¹⁰⁶, jakožto snadno uhájitelné budově. Povstání mělo začít přečtením prohlášení nezávislosti Irské republiky z úst jejího nového prezidenta, kterým byl jmenován Patrick Pearse. Nakonec rada odhlasovala sloučení Irských dobrovolníků, Irské občanské armády, ženských pomocných sil Cumann na mBan a chlapecké organizace Fianna Éireann v Armádu Irské republiky¹⁰⁷, jejímž hlavním velitelem se stal právě Pearse a velitelem dublinské divize James Connolly. Ještě toho večera rozeslal Pearse posly k velitelům Dobrovolníků po celém ostrově se zprávou: „Dnes, v pondělí, v poledne začínáme akci. Proved'te své rozkazy. P.H.Pearse“¹⁰⁸.

Členové Vojenské rady si museli být vědomi faktu, že jejich vyhlídky na úspěch jsou minimální. V Dublinu nečítaly ozbrojené síly ICA a Dobrovolníků více než 3000 mužů¹⁰⁹. V celém Irsku pak bylo celkem kolem deseti tisíc¹¹⁰ Dobrovolníků, z nichž však jen hrst byla schopna zapojit se včas do povstání díky MacNeillově odvolání celé akce. Množství zbraní, které byly povstalcům k dispozici, pak bylo malé, i kdyby se dodání z Německa podařilo. Rada pravděpodobně spoléhala na to, že jejich příklad probudí vlastence v celém Irsku a strhne je k hromadnému povstání proti britské nadvládě. Podle Foye a Bartona doufali i v to, že britská armáda nestačí včas mobilizovat nebo dokonce mobilizaci odmítne, jako tomu bylo již před válkou v případě krize kolem Home Rule, kdy vojáci v Ulsteru odmítli zasáhnout proti UVF¹¹¹.

Taktika Válečné rady, která byla především dílem Josepha Plunketta, spočívala v obsazení strategických dobře hájitelných míst v centru Dublinu, která by vytvořila obranný kruh. Ten povstalci chtěli udržet, dokud se vzpoura nerozšíří po celém ostrově a jejich řady se rozrostou o kolegy z IV i sympatizující irské obyvatelstvo. Doufali také, že se k povstání přidají i někteří z Redmondových Národních dobrovolníků. Kdyby se podařilo udržet Irsko v neklidu po delší dobu,

¹⁰⁶ General Post Office, GPO

¹⁰⁷ Vznikla tak IRA (Irish Republican Army) později proslulá jako teroristická organizace.

¹⁰⁸ FOY, M.; BARTON, B. *The Easter Rising*. Stroud: Sutton Publishing, 1999. s. 48.

¹⁰⁹ Do povstání se jich však nakonec nezapojila ani polovina.

¹¹⁰ Poslední čísla z konce března 1916 podle GrobFitzgibbona hovoří o 8 179 členech Irských dobrovolníků a dalších asi 4000 stoupenců, kteří dosud byli ve službách Redmondových Národních Dobrovolníků. Viz GROBFITZGIBON, Benjamin John: *Turning Points of the Irish Revolution : The British Government, Intelligence, and the Cost of Indifference, 1912-1921*. London: Palgrave Macmillan, 2007.

¹¹¹ FOY, M.; BARTON, B. *The Easter Rising*. Stroud: Sutton Publishing, 1999. s. 1.

věřili, že by tohoto stavu využilo Německo a jeho útok na Británii by definitivně odvrátil pozornost londýnské vlády¹¹².

Zároveň však v jejich rozhodnutí pokračovat a vyvolat povstání i přes evidentně nepříznivé vyhlídky hrála velkou roli ochota sebeobětování pro svobodu svého národa. Vědomí, že jejich boj skončí tragicky je zřejmé z Pearsovy básně *Mother*¹¹³, napsané počátkem roku 1916. Stejně tak i Seán MacDiarmada v přímý úspěch povstání nejspíše nevěřil. V jednom svém proslovu v roce 1914 řekl: „Irská vlastenecká duše navždy zahyne, pokud během následujících let nebude přinesena krvavá oběť“¹¹⁴.

3.2.1 Vypuknutí povstání

V pondělí 24.dubna shromáždil Pearse všechny jednotky před Liberty Hall. Z místních tajných skladů zbraní a munice si vojáci rozdělili vybavení a v 11.45 byli vysláni obsadit určené budovy v Dublinu. První skupina měla za úkol dobýt Dublinský hrad a radnici, druhá park St. Stephen's Green a protilehlou lékařskou fakultu Royal College of Surgeons¹¹⁵. Třetí oddíl se měl vydat na východ směrem k dokům a Bolandově továrně (Boland's Factory). Úkolem poslední skupiny pak bylo obsadit nedalekou General Post Office, která, jak již bylo řečeno, se měla stát hlavním velitelstvím Armády Irské republiky.

Pearse, Connolly, Clarke, MacDiarmada a Plunkett se společně asi s 350¹¹⁶ členy Dobrovolníků, ICA a Cumann na mBann vydali směrem k GPO, kde Pearse slavnostně přečetl Prohlášení Irské republiky. Během okamžiku pak povstalci GPO a okolní budovy obsadili¹¹⁷. Na střechy domů na rozích ulice byli rozmístěni ostřelovači z řad IRB. Hlavní obrana byla soustředěna do budov na pobřeží řeky

¹¹² NOWLAN, K.B. *The Making of 1916: Studies in the History of the Rising*. Dublin: 1969. s. 53.

¹¹³ Básně *Mother* vyjadřuje smutek matky nad ztrátou obou synů (oba bratři Pearsovi byli nakonec popraveni), ale zároveň její hrdost, že bojovali za to, v co věřili, a že jejich jména nebudou nikdy zapomenuta. *Collected Works of P. H. Pearse: Plays, Stories, Poems*. Dublin: Maunsel, 1917. s. 104.

¹¹⁴ Proslov v Trelee poblíž Kerry. NOWLAN, K.B. Tom Clarke, MacDermott, and the I.R.B. In MARTIN, F. X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 109-122.

¹¹⁵ Viz Přílohy, Obr. č. 4 - mapa Dublinu.

¹¹⁶ Mezi nimi byl i bratr Patricka Pearse Willie a patnáctiletý syn Jamese Connollyho Rory. Viz JEFFERY, Keith. *The GPO and the Easter Rising*. Dublin: Irish Academic Press, 2006.

¹¹⁷ Plunkett do svého deníku zaznamenal, že GPO byla obsazena přibližně ve 12.15. Joseph Plunkett's field notebook. NLI.

Liffey v ulicích Bachelor's Walk a Eden Quay, které chránily vstup do ulice Sackville Street, kde stála GPO. Následně byl celý areál zahrazen barikádami a přestřiženy telegrafní dráty. Severní strana města tak byla naprosto odizolována od zbytku ostrova. Během okamžiku právě zde došlo i k prvnímu střetnutí s britskými vojáky. Ti s velkou pravděpodobností dosud netušili, co se ve městě děje a tak se posádce v GPO jen párkrát vystřelila, „zmateně utekli“¹¹⁸.

Mezitím 200 až 250 členů ICA pod vedením Michaela Mallina a hraběnka Constance Markiewicz zabarikádovalo všechny silnice vedoucí kolem parku St. Stephen's Green, zabavilo projíždějící motorová vozidla a začalo se zakopávat přímo v parku. Tvorba zákopů v otevřeném prostranství obklopeném ze všech stran domy, však nebyla dobrým krokem, jak se velmi brzy ukázalo. Kdyby Mallin rozkázal obsadit místo parku okolní budovy, mohly se zde jeho muži¹¹⁹ udržet déle.

Poměrně malá jednotka tvořená členy ICA vedená Seánem Connollym, která měla na starost dobytí Hradu, se dostala pouze na horní nádvoří, kde zastřelila policejního strážníka¹²⁰. Vojáci umístění na Hradě jim však v dalším postupu zabránili a donutili je ustoupit. Povstalcům se podařilo obsadit alespoň všechny budovy, které Hrad obklopovaly, včetně radnice a kanceláří novin Daily Express a Evening Mail. Z množství mužů¹²¹, které sem vojenská rada poslala se ale zdá, že Dublinský hrad nebyl jejich hlavním cílem. Předpokládali, že posádka zde bude větší a navíc neměli tušení, že se v tu chvíli na hradě nachází náměstek ministra Sir Matthew Nathan. Jeho zatčení, kterému tak nebyli daleko, by pro povstalce znamenalo velkou výhodu¹²².

Další stanoviště povstalců bylo v Jacobově továrně na sušenky (Jacob's biscuit factory), kde velel Thomase MacDonagh. Jednotkám v Bolandově továrně velel dosud neznámý Éamon de Valera. Jeho oddíl Dobrovolníků měl zabránit vstupu britských vojsk přes doky do centra města.

¹¹⁸ Joseph Plunkett's field notebook. NLI.

¹¹⁹ A ženy, vzhledem k tomu, že v jeho jednotce sloužilo kromě hraběnky Markiewicz ještě dalších 20 žen.

¹²⁰ Neozbrojený strážník Dublinské městské policie James O'Brien se tak stal první obětí povstání.

¹²¹ Holt udává, že útočníků na Hrad bylo 20, zatímco F.X. Martin mluví asi o šestnácti. Proti nim stálo pouhých 6 vojáků hradní stráže, ale povstalci se domnívali, že uvnitř budovy je jich více a tak ustoupili. Srov. HOLT, E. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960. s. 90. MARTIN, F.X. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967. s. 103.

¹²² Bliže O'BROIN, Leon. *Dublin Castle and the 1916 Rising*. Dublin: Sidgwick & Jackson, 1966. s. 172-173.

Na břehu řeky Liffey asi tak míli západním směrem od nového hlavního stanu povstalců získal první prapor Irských dobrovolníků¹²³ budovu soudu a přiléhající hotel Four Courts. Toto byla velmi strategická pozice, protože bránila postupu vojáků z kasáren na západě v postupu na GPO. Na východě města pak povstalci dospěli až dokům a zatarasili všechny silnice, které vedly z Kingstownského přístavu, aby mohli zabránit britským posilám v průchodu do centra Dublinu. Kdokoli, kdo kladl odpor proti povstalcům, byl zastřelen¹²⁴.

Když se vrchní komisař Dublinské městské policie dozvěděl, že takto přišla o život řada jeho mužů, rozkázal všem jednotkám stáhnout se z ulic. Nepřítomnost policie uvrhla město v naprostý zmatek a rozpoutala vlnu krádeží a rabování.

Během prvního dne povstání k vážnějším střetům nedošlo. Britské úřady po zajetí Casementa povstání nečekaly. Hlavní tajemník Augustin Birrell a generál Friend byli v té době v Anglii a o událostech v Irsku nevěděli. Povstalci se domnívali, že obsazením GPO a přestřižením telegrafních drátů zůstanou v nevědomosti delší dobu. V zemi však zůstal místodržící lord Wimborne a tomu se v odpoledních hodinách podařilo navázat telegrafické i telefonické spojení do Londýna ze vzdálenější části města. Zároveň ihned povolal posily z Belfastu. Ještě téhož dne vydal prohlášení, ve které varoval všechny obyvatele Irska, že povstání je malých rozměrů a bude tudíž brzy a tvrdě potlačeno. Kdokoliv se k němu přidá, bude s ním přísně nakládáno¹²⁵. Apel lorda Wimborna na obyvatele Dublinu, aby nevycházeli do ulic, neúčinkoval, odradil však možná některé ze stoupenců povstání, aby se k nakonec malému hnutí přidali.

3.2.2 Britský zásah a potlačení povstání

Velkou nevýhodou povstalců bylo, že mohli být od začátku velmi rychle přečísleni. Již první den, kdy povstání vypuklo, bylo v Dublinu a blízkém okolí na 2000 britských vojáků. Toto číslo během týdne několikanásobně vzrostlo. Naproti

¹²³ Přestože tento prapor tvořilo oficiálně 400 mužů, v den vypuknutí povstání se přihlásilo pouze kolem sto padesáti. Během týdne se však přidávali další.

¹²⁴ Tento osud omylem potkal i Dublinské veterány, kteří si na tento den naplánovali slavnostní pochod a večer se do města vraceli kolem jednotek Éamona de Valery. Jelikož na sobě měli britské uniformy, začali na ně povstalci bez varování střílet. Než se situace vysvětlila, bylo 5 veteránů zabito a 46 zraněno.

¹²⁵ Proclamations: *Important Announcment by Lord Lieutenant*, 24.4. 1916. NLI.

tomu povstalců nepřibývalo, jak Válečná rada IRB předpokládala, a celkem se jich do bojů zapojilo necelých 1600¹²⁶.

Hned druhý den, 25.dubna, vyhlásil lord Wimborne nad městem a dublinským okresem stanné právo na jeden měsíc. Následujícího dne se jej vláda rozhodla rozšířit na celý ostrov¹²⁷ a pro vykonání jeho správy vyslala do Irska generála Johna Maxwella¹²⁸, kterému byla dána plná moc k potlačení vzpoury, potrestání povstalců a znovunastolení pořádku v Irsku. Ten dojel do Dublinu v pátek 28.dubna v brzkých ranních hodinách. Svým vojákům nařídil nakládat s povstalcí co nejpřísněji. Vyžadoval pouze bezpodmínečnou kapitulaci a kdokoli, kdo se odmítl vzdát, měl být zastřelen¹²⁹.

Ještě v pondělí večer posílili britské jednotky v Dublinu vojáci z Curraghských kasáren, ležících nedaleko města Kildare na západ od Dublinu. Hlavní posily pak připluly následujícího dne z Anglie do přístavu Kingstown, ležícího jižně od města¹³⁰. Během prvního dne se jim za těžkých ztrát podařilo dobýt kanceláře Daily Expressu poblíž Hradu. Jako takticky nevýhodná se projevila i pozice povstalců v parku St. Stephen's Green. Vojáci vnikli do hotelu Shelbourne, odkud měli o dění v parku vynikající přehled a povstalce ostřelovali po zbytek týdne. Ti se nakonec stáhli do budovy lékařské fakulty. Do úterního večera se britským vojákům pomalu podařilo obklíčit centrum města a rozdělit povstalce na severním a jižním břehu řeky.

Přestože britská vláda dosud povstání nebrala příliš vážně¹³¹, došlo ve středu k nejtěžší porážce armády za celý týden. Přes pět hodin neúspěšně bojovali o most na Mount Street proti hrstce mužů pod velením Éamona de Valery. Překročit most se vojákům podařilo, až když večer dostali k dispozici námořní dělo. Povstalci se pak stáhli zpět do Bolandovy továrny, kde se udrželi až do konce týdne. Během tohoto několikahodinového střetu však britská armáda utrpěla skoro poloviční ztráty

¹²⁶ Podle oficiálních čísel z roku 1936 to bylo přesně 1 528. Blíže HOLT, E. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960. s. 91-92.

¹²⁷ Po vypršení této měsíční lhůty bylo stanné právo v Irsku prodlouženo na neurčito.

¹²⁸ Sir John Grenfell Maxwell (1859–1929) byl generálem britské armády, který začal svou kariéru v druhé búrské válce. Během první světové války sloužil na západní frontě, než byl převelen do Egypta a později do Irska.

¹²⁹ FOY, M.; BARTON, B. *The Easter Rising*. Stroud: Sutton Publishing, 1999. s. 221.

¹³⁰ Dnes je již Kingstown součástí Dublinu.

¹³¹ Augustin Birrell v úterý večer uvedl pro tisk, že byli zabiti pouze „dva Dobrovolníci, čtyři nebo pět vojáků a dva policisté“. Tuto zprávu z Londýna cituje: K situaci v Irsku. *Lidové Noviny*, roč. 24, č. 116, s. 2.

z celkového množství zabitých vojáků¹³². Byl to ovšem pro povstalece pouze ojedinělý úspěch.

Ve středu ráno připlula po řece Liffey do centra města loď Královského námořnictva Helga, z níž byla bombardována Liberty Hall, protože se vláda domnívala, že je sídlem vůdců vzpoury. Tato budova však byla již od začátku povstání prázdná, jelikož Vojenská rada IRB správně předpokládala, že bude hlavním terčem britské armády. Krytí palbou z lodě Helga mohli vojáci dobýt budovy na Bachelor's Walk. Na místo pak bylo dovezeno polní dělostřelectvo, jímž po celý čtvrtek bombardovali spodní část ulice Sackville Street, až se nakonec v pátek 28. dubna dostalo na bombardování GPO.

Důsledkem střelby ve čtvrtek vzplála jedna z budov na Lower Abbey Street a oheň se postupně rozšířil až k GPO. To donutilo muže v této budově vyklidit pozice. Prokopali se tunelem přes zdi okolních budov do bezpečí. Connolly byl již v této době zraněn a jeho přesun byl složitější¹³³. Toho večera si již Patrick Pearse byl vědom porážky a sepsal svůj rozlučkový projev. Kromě uznání hrdinství Jamese Connollyho, který „ač upoután na lůžko, stále je řídícím mozkiem vzpoury“, vyjadřuje i lítost nad MacNeillovým zrušením mobilizace Dobrovolníků. Ačkoliv tvrdí, že on i MacNeill svým způsobem udělali pro Irsko, co mohli, stále věří, že by povstání jinak uspělo¹³⁴.

V pátek ráno přibyl v Dublinu generál Maxwell a převzal velení od generála Frienda. V tomto okamžiku se de Valerovi muži z posledních sil bránili v Bolandově továrně, Ceannt byl izolován na jihu Dublinu, Mallin s Irskou občanskou armádou a ženskými oddíly byli obklíčeni v budově lékařské fakulty a MacDonaghovi muži v továrně na sušenky byli velmi blízko porážce. Jediným místem, kde se ještě skutečně bojovalo, bylo okolí budovy soudu (Four Courts) v západní části města.

¹³² Byli zde zabiti 4 důstojníci, dalších 16 zraněno a 216 řadových vojáků bylo buď zabito nebo těžce zraněno. Tomuto střetu se později přezdívalo Dublinské Dardanely. HOLT, E. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960.s. 109.

¹³³ Plunkett ve svém deníku píše, že byl postřelen dvakrát, když opustil GPO, aby obhlédl situaci. Kromě nepřímě závažného zranění levé paže byl střelen i do levé nohy, díky čemuž nemohl chodit. Joseph Plunkett's field notebook. NLI.

¹³⁴ MACLOCHLAINN, P. *Last Words: Letters and Statements of the Leaders Executed after the Rising at Easter 1916*. Office of Public Works, 1990. s. 14.

Pět členů provizorní vlády, Pearse, Connolly, Clarke, MacDiarmada a Plunkett, kteří ustoupili z GPO, se v pátek večer sešlo v rybárně na Moore Street a dohodlo se na kapitulaci. James Connolly jako jediný nesouhlasil, ale byl přehlasován. V sobotu kolem poledne byla ke brigádnímu generálu Loweovi, který velel okolním britským jednotkám, vyslána nemocniční sestra a členka Cumann na mBan Elizabeth O'Farrell, aby mu sdělila, že je Pearse ochoten vyjednávat. Lowe tuto nabídku odmítl s tím, že od povstalců očekává pouze bezpodmínečnou kapitulaci. V sobotu odpoledne nakonec Patrick Pearse bezpodmínečnou kapitulaci vydal a rozkázal složení zbraní.

Přestože Pearse i jeho spolubojovníci byli odhodláni bránit se až do konce a obětovat své životy pro svobodu irského národa, rozhodl se, jak píše ve své kapitulaci „předejít dalšímu zabíjení neozbrojených lidí a zachránit životy svých následovníků, kteří jsou nyní obklíčeni a beznadějně přečísleni“¹³⁵. K tomuto dokumentu přidali své podpisy i James Connolly a Thomas MacDonagh, kteří jej doplnili rozkazy kapitulace pro jednotky pod jejich velením. Generál Maxwell nařídil klid zbraní, který postupně rozšiřoval, podle toho, jak se jednotlivé posádky vzdávaly. Na některá místa se totiž správy o kapitulaci donesly až následujícího dne, v neděli 30. dubna¹³⁶.

3.2.3 Povstání mimo Dublin

Přestože Vojenská rada IRB počítala s masovým rozšířením povstání mimo Dublin, dodrželi Irští dobrovolníci, až na nepatrné výjimky, MacNeillův rozkaz¹³⁷. Tisíc Dobrovolníků, kteří byli připraveni k mobilizaci v Corku, bylo v neděli propuštěno domů a ve městě tak k žádné vzpouře nedošlo. Navíc díky zachycení Casementovy dodávky zbraní byly jednotky vzdálené od hlavního města velice špatně vyzbrojené. Incidenty mimo Dublin tak nabyly nesrovnatelně menších rozměrů, než se předpokládalo.

¹³⁵ Pearsova kapitulace 29. dubna 1916

¹³⁶ Například muži pod vedením Éamona de Valery se odmítali vzdát a uvěřit, že je kapitulace skutečná. Když se nakonec vzdali a byli vedeni městem do věznice, několik obyvatel Dublinu vyšlo z domů a přineslo britským vojákům, kteří zajatce doprovázeli, čaj. De Valera to prý okomentoval slovy: „Kéž byste místo s čajem přišli s vidlemi!“ COOGAN, T. P. 1916: *The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 141.

¹³⁷ Viz Přílohy, Obr. č. 2.

Severně od Dublinu v Ashbourne zaútočili Irští dobrovolníci na kasárna Irské královské policie (Royal Irish Constabulary). Podařilo se jim zatknout skoro stovku mužů a dalších deset policistů bylo v bojích zabito. Ve Wexfordu, tedy na jihovýchodě Irska, Dobrovolníci obsadili několik budov ve městě Enniscorthy, ale z vojenského hlediska nebyla jejich akce nikterak závažná. Vydrželi však držet své pozice až do neděle, kdy se k nim dostaly zprávy o kapitulaci. V okrese Galway na západě ostrova byli zpočátku povstalci úspěšnější. Podařilo se jim získat městečko Athenry a dostali se do několika menších střetů s vojáky a policií. Nakonec ale byli obklíčeni, a když do přístavu v Galway připlula britská bitevní loď, museli se vzdát¹³⁸.

Protože byly tyto akce ojedinělé a izolované, nepodařilo se jimi vzbudit zájem. Chyběla zároveň komunikace s Dublinem, která by synchronizovala postup v ostatních částech ostrova. Organizátoři povstání pravděpodobně tuto část vzpoury příliš detailně neplánovali a spíše se spoléhali na to, že jednotlivé akce Irských dobrovolníků strhnou obyvatele Irska a povstání bude pokračovat živelně. V síle nacionalismu mezi Iry se ale spletli. Ze sympatizantů v řadách Redmondových Národních dobrovolníků, s jejichž účastí Vojenská rada IRB také počítala, se nakonec k povstání také nepřidal ani jeden.

3.3 DŮSLEDKY POVSTÁNÍ

Když Velikonoční povstání skončilo, bylo na straně vzbouřenců 64 mrtvých. Policistů a vojáků zahynulo 123. Množství a jména mrtvých jsou přesně známy, jelikož si obě strany vedly detailní záznamy¹³⁹. Jinak tomu však bylo v řadách civilního obyvatelstva. Ačkoli dodnes nejsou údaje přesné, je známo, že nejvíce úmrtí bylo paradoxně mezi skupinou, která se na povstání většinou vůbec nepodílela, a to až okolo dvou set třiceti osob. Civilisté také tvořili většinu raněných, kterých si povstání vyžádalo daleko přes tisíc¹⁴⁰.

¹³⁸ Blíže k akcím povstalců mimo Dublin GARVIN, T. *Nationalist Revolutionaries in Ireland, 1858-1928*. Oxford: Clarendon Press, 1987. nebo RYAN, Desmond. *The Rising: The complete story of the Easter Week*. Dublin: 1949.

¹³⁹ *Sinn Féin Rebellion Handbook*. Dublin: The Irish Times, 1917, reeditováno Dublin: Mourne River Press, 1998. s. 50-56.

¹⁴⁰ Číslo se v jednotlivých publikacích liší a přesný počet, především mezi civilisty, není znám. Dobový tisk uváděl až přes tři tisíce raněných. Coogan například tvrdí, že raněných bylo 1350, avšak

Povstání se samozřejmě neobešlo bez těžkých materiálních škod. Centrum Dublinu bylo takřka srovnáno se zemí. Dočasné odtržení města od zbytku světa a přerušení dodávek potravin vedlo k tomu, že většina obyvatel hladověla. Není tedy nepochopitelné, že obyvatelé města konec povstání vítali. Dokonce povstalce, kteří byli eskortováni do věznic, doprovázeli nenávisťnými pokřiky a házeli po nich odpadky a dokonce i „obsah nočníků“¹⁴¹. Posádka povstalců v budově lékařské fakulty musela být chráněna britskými vojáky před rozzuřenými davy civilistů.

S ohledem na velké ztráty na životech a zničení majetku a zároveň kvůli „závažnosti vzpoury a jejímu propojení s německými intrikami a propagandou“¹⁴², rozhodl se generál Maxwell naložit s povstalcí tím nejtvrdějším možným způsobem. Byl přesvědčen, že pokud vůdcům vzbouřenců uloží nejvyšší tresty, budou sloužit jako „příklad, který všem intrikánům ujasní, že zabití poddaných Její Výsosti nebo jiné činy, zamýšlené k ohrožení bezpečnosti království, nebudou tolerovány“¹⁴³.

Maxwell proto trval na tom, že všichni, co se účastnili povstání nebo s ním byli jakkoli spojeni, musí být zajati a postaveni před vojenský soud. Celkem tak bylo zajato 3 430 mužů a 79 žen¹⁴⁴. Necelá polovina zajatců včetně vůdců povstání byla držena ve věznicích v okolí Dublinu¹⁴⁵, zbytek pak byl převezen do Anglie. Většina však byla propuštěna a před vojenským soudem tak nakonec stanulo „pouze“ 190 mužů a jedna žena, Constance Markievicz. Vojenské soudy, obzvláště od 6.května, kdy bylo Maxwellovi vládou doporučeno, aby se v počtu rozsudků smrti mírnil, probíhaly často tajně a pravděpodobně i bez vědomí samotné vlády¹⁴⁶.

Celkem bylo k trestu smrti odsouzeno 97 lidí. Jen u šestnácti z nich byl však rozsudek vykonán. Ostatním byl trest změněn v desítky let vězení. Pod tlakem veřejného mínění, které se postupně přiklonilo na stranu povstalců, byl i tento trest změněn a do června následujícího roku byli všichni propuštěni.

neudává zdroj. Podle Holta jsou celková čísla včetně civilistů 450 mrtvých a 2 614 raněných. Srov. COOGAN, T. P. 1916: *The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 149. a HOLT, E. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960.s. 116.

¹⁴¹ COOGAN, T. P. 1916: *The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 142.

¹⁴² Progress of Military Operations Against the Rebels. NLI.

¹⁴³ tamtéž

¹⁴⁴ *Sinn Féin Rebellion Handbook*. Dublin: The Irish Times, 1917, reeditováno Dublin: Mourne River Press, 1998. s. 63-64.

¹⁴⁵ Nejčastěji to byla věznice v Kilmainham západně od centra města, která dnes slouží jako muzeum.

¹⁴⁶ COOGAN, T. P. 1916: *The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001. s. 145.

Popraveno bylo všech sedm signatářů deklarace nezávislosti¹⁴⁷. Jako první byli 3. května zastřeleni Patrick Pearse, Thomas Clarke, a Thomas MacDonagh. O den později následovala poprava Josepha Plunketta, kterému bylo noc před popravou povoleno oženit se svou snoubenkou Grace Gifford¹⁴⁸. Poprava Eamonna Ceannta byly vykonána 8. května a Seán MacDiarmada a James Connolly¹⁴⁹ byli popraveni jako poslední 12. května, těsně před příjezdem ministerského předsedy Asquitha do Dublinu. Ten předem poslal generálu Maxwellovi telegram, kterým zakazoval další popravy „kromě zvláštních a výjimečných okolností“¹⁵⁰. Generál Maxwell však nejspíš okolnosti kolem MacDiarmady a Connollyho považoval za výjimečné a rozkaz neuposlechl. Asquithův zásah však zachránil Éamona de Valeru a Constance Markievicz, kteří sehráli důležitou roli v nadcházejícím vývoji irského národního odboje.

Ačkoli v jiných částech světa měli povstalci mnoho sympatizantů, jak bude nastíněno v další části této práce, ve Velké Británii, ale i v samotném Irsku, byla vzpoura zpočátku vnímána velmi negativně.

The Belfast News například označují povstalce za rebely a „neloajální hnutí“¹⁵¹. Z reakce německého tisku na zajetí sira Cesementa a na neúspěch povstání je prý zřejmá spolupráce s povstalci a politický záměr Německa. Po potlačení vzpoury se tak Dublin opět stává bezpečným místem pro „mírumilovné a loajální poddané krále“¹⁵². Ještě silněji opovrhují povstalci Irish Independent a dokonce volá po jejich co nejtvrdším potrestání. Jsou pro něj společným nepřítelem všech Irů, který zničil jejich město i jejich pověst. Tu však zachraňují Irové bojující ve Francii, Flandrech a u Gallipoli za „čest své vlasti ... [a] svobodu všech lidí“¹⁵³.

¹⁴⁷ Mezi dalšími sedmi popravenými byli: Edward Daly, bratr Patricka Pearse William, Michael O'Hanrahan, John MacBride, Michael Mallin, Con Colbert a Seán Heuston. Dále pak Thomas Kent, který byl zastřelen v Corku a nakonec Roger Casement, který byl i přes protesty amerických Irů 3. srpna oběšen v Londýně.

¹⁴⁸ Grace byla švagrovou Thomase MacDonagha. Plunkett, který jí s vědomím, že se povstalci budou muset vzdát, neúspěšně hledal, aby se mohli dát oddat, než dojde k jeho zatčení, zanechal dojemný dopis. MACLOCHLAINN, P. *Last Words: Letters and Statements of the Leaders Executed after the Rising at Easter 1916*. Office of Public Works, 1990. s. 23.

¹⁴⁹ Connolly, protože mu zranění nohy neumožňovalo při popravě stát, byl zastřelen v sedě na židli.

¹⁵⁰ LAFFAN, M. *The resurrection of Ireland: the Sinn Féin Party, 1916-1923*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. s. 52.

¹⁵¹ The genesis of a rebellion. *The Belfast Times*. 2.5.1916, s.1.

¹⁵² tamtéž

¹⁵³ Criminal Madness. *Irish Independent*. 4.5.1916, s.1.

Přestože The Irish News události velikonočního týdne také odsuzují, vyjadřují zároveň i touhu po svobodě Irska. Komentují odstoupení Augustina Birrella s tím, že ať jej ve funkci zástupce premiéra (Chief Secretary) nahradí kdokoli, bude to jen další „reprezentant systému, proti kterému se srdce i duše Irska vzbouří“¹⁵⁴. Dosažení svobody je však podle deníku možné pouze s pomocí irských zástupců v londýnském parlamentu.

Díky Maxwelllově tvrdému postupu proti povstalcům a přetrvávajícímu stannému právu v Irsku se veřejné mínění velmi brzy začalo měnit. Ti, kteří ještě před týdnem házeli po zajatcích odpadky, začali sympatizovat s činy povstalců a jejich myšlenkami. Noviny, a to především nacionalistické a anglické, protestovaly proti narůstajícímu počtu popravených a odsouzených k trestu smrti.

Kdyby popravy proběhly rychle a Irsko by dostalo čas se uklidnit, mohla se situace vyvíjet odlišně. Odsouzení vůdců povstání, nebylo přehnaně přísné vzhledem ke skutečnosti, že se vzbouřili proti králi, zabili nemalé množství policistů a britských vojáků a navíc se v době války spojili s nepřítelem své země. V jiných evropských státech by je pravděpodobně čekal stejný osud. Velkou chybou britské vlády ale bylo, že dovolila generálu Maxwelllovi provádět popravy a zatýkání po tak dlouhou dobu. Obviněny tak byly i osoby, které s povstáním neměly nic společného nebo se mu snažily zabránit, jako Eoin MacNeill. Maxwellův postup v Irech znovu vyvolalo pocit křivdy a diskriminace. Velice znepokojivě působil také fakt, že vláda nedostávala z Irska přesné informace. To je zřejmě především z vojenský zpráv¹⁵⁵.

Již 8. května vznesl předseda IPP John Redmond na zasedání parlamentu otázku, zda si je ministerský předseda Asquith vědom skutečnosti, že pokračující popravy vyvolaly „rapidně narůstající hořkost a podráždění mezi velkou částí populace, která jinak nemá pro povstání nejmenší pochopení“¹⁵⁶. Asquith

¹⁵⁴ The Aftermath. *The Irish News*. 4.5.1916, s.1.

¹⁵⁵ Ve zprávě ze soboty 30.4., kdy už se organizátoři povstání dávno vzdali, je například uvedeno, že povstalci stále kladou odpor a vytrvale se bojuje v okolí GPO, kde se nachází i hraběnka Markiewicz (ta ve skutečnosti tou dobou byla v rukou policie a její původní pozice byla v lékařské fakultě, ne v GPO). Zároveň zpráva uvádí, že James Connolly je pravděpodobně mrtev. Progress of Military Operations Against the Rebels. NLI.

¹⁵⁶ Disturbances in Ireland: Clemency to prisoners. 8.5.1916. In *Parliamentary Debates: House of Commons. May 1916*. London, 1916.

odpověděl, že k maximálním trestům dochází pouze u osob, které jsou za povstání přímo zodpovědné. Zároveň poslanec ubezpečil, že má vláda v jednání generála Maxwella plnou důvěru a je s ním v úzkém kontaktu, a proto k žádnému kroku nedochází bez vědomí kabinetu.

Toto tvrzení ovšem zpochybnilo odhalení zastřelení Francise Sheehy-Skeffingtona¹⁵⁷. 11.května vystoupil v parlamentu irský poslanec John Dillon a žádal, aby vláda „neprodleně vydala plné prohlášení o svých úmyslech a pokračujících popravách, které jsou výsledkem tajných vojenských soudů, a stejně tak o pokračujícím stanném právu, vojenské vládě a zatýkání, které probíhá v různých okresech země“¹⁵⁸. Poznamenal, že toto povstání bylo jediné, během kterého se obyvatelé Irska postavili na stranu Británie a dostalo se jim za to krutého poděkování.

Rebelové se nejdříve změnili v neprávem zastřelené válečné zajatce a později v mučeníky. Irský dramatik a přítel Jamese Connollyho George Bernard Shaw pro Daily News napsal: „Je naprosto nemožné zavraždit muže v této pozici [který statečně bojoval, přestože věděl, že nemůže zvítězit] a neudělat z něj tak mučedníka a hrdinu. Vojenské orgány a anglická vláda si musely být vědomy, že kanonizují své vězně“¹⁵⁹. Náhlý obrat veřejného i vlastního názoru na povstalce zaznamenal i irský básník William Butler Yeats ve své básni Easter 1916¹⁶⁰. Tato proměna znamenala zvrat v irském nacionalistickém hnutí.

¹⁵⁷ Francis Sheehy-Skeffington byl irský bojovník za volební právo a zastánce Home Rule. Jako pacifista s povstáním nesouhlasil, jeho manželka však nosila jídlo povstalcům v GPO. Sheehy-Skeffington byl během povstání zajat, když organizoval lidové milice na obranu proti rabování obchodů. 26.dubna byl z neznámých důvodů a bez soudního procesu zastřelen. O jeho smrti se veřejnost i britská vláda dověděla až skoro o dva týdny později.

¹⁵⁸ Disturbances in Ireland. 11.5.1916. In *Parliamentary Debates: House of Commons. May 1916*. London, 1916.

¹⁵⁹ *Daily News*. 10.5.1916, s. 3.

¹⁶⁰ Často citovaným je poslední verš první a poslední sloky této básně: All changed, changed utterly: A terrible beauty is born.

4. ČEŠI A VELIKONOČNÍ POVSTÁNÍ V IRSKU

Jelikož povstání v Dublinu probíhalo v době, kdy i otázka českého, potažmo československého boje za samostatnost byla velice aktuální, zaměří se tato kapitola na českou percepci událostí v Irsku. Jelikož jsou skutečné názory Čechů dnes již nezjistitelné, je čerpáno výhradně z písemných pramenů, které jsou už pro svou veřejnou povahu ovlivněny vnějšími faktory, jakými je cenzura nebo mezinárodní situace.

4.1 POVSTÁNÍ OČIMA ČESKÉHO TISKU

Před vypuknutím povstání bylo Irsko v českých novinách zmiňováno jen sporadicky. Jeho postavení v rámci Velké Británie a problémy, které může protivníkovi Centrálních mocností způsobit, nebyly dosud diskutovány přímo. Veřejnost o nich však věděla a bylo na ně v této době poukazováno především ve spojení se zaváděním branné povinnosti v Británii. Například noviny *Čech* jen několik dní před povstáním informují, že byla předloha zákona o branné povinnosti v londýnském parlamentu prosazena „s četnými ovšem výjimkami, k nimž zvláště patřilo osvobození celého Irska od tohoto břemene“¹⁶¹.

První zprávy o revolučních událostech v Irsku se do Čech dostaly prostřednictvím německy psaných novin již 26.dubna. Český tisk pak přinesl první informace téhož dne ve večerních vydáních nebo až druhý den ráno. Od tohoto okamžiku zabírají zprávy z Irska první stránky všech významných českých novin. Jak podotýkají *Národní listy*: „O revolučním hnutí v Irsku bylo mnoho podrobných zpráv – více než ze všech bojišť nynější ostatní světové války“¹⁶². Během května se zprávy z Irska přesouvají z první na třetí stránku a dále se objevují jen jako stručné noticky. Například *Lidové noviny* se ale touto problematikou detailně zabývají ještě do konce června.

Lidové noviny jako jedny z mála českých novin udržují v otázce irského povstání objektivní linii. Přinášejí převážně zprávy převzaté ze zahraničního tisku a

¹⁶¹ Tvrdý oříšek Anglie. *Čech*, roč. 41, č. 109, s.1.

¹⁶² Vzbouření v Irsku. *Národní listy*, roč. 56, č. 124, s.1.

samy produkují články, které, spíše než komentář na nastalou situaci, nabízejí informace o politických a hospodářských poměrech v Irsku. Vydávají podrobný článek o historickém vývoji ostrova v rámci Velké Británie a o den později se detailně zaměřují i na politickou stranu Sinn Féin, o které se mylně domnívají, že stojí v čele povstání¹⁶³.

Deník Čech hned 27.dubna na první straně však komentuje situaci nekompromisně: „Grey, Asquith a Lloyd George vytáhli, aby hájili práva malých národů, co chvíli tento domnělý úmysl a cíl předstírali, chtějí tím pro svou věc zjednatí sympatií, ale zapomněli, že jim nejsnáze v tvář vržena může být oprávněná výtku: Je-li váš politický jemnocit tak vyvinutý, že se ho dotýká osud kde kterého utlačeného národa na zeměkouli, proč neukážete se spravedlivými tam, kde se vám příležitost nejbližší naskytá, u porobeného národa Irčanů?“¹⁶⁴. Iry označuje deník za národ mučedníků, kteří se až doposud chovali až příliš taktně. Povstání považuje za legální boj za jejich práva.

Tento názor v době války a pod vlivem německé a rakouské propagandy, které se nesnáze Británie hodily, není natolik překvapivý. Co se však zdá být odvážné, je srovnávání irského národního hnutí s českým. Noviny, stejně jako britská vláda, mylně pokládají Rogera Casementa za hlavního organizátora povstání a přirovnávají jej k Ignáci Kurandovi¹⁶⁵. Na druhou stranu se obávají, zda Casement není pouhou figurkou, kterou do Irska nastrčila britská vláda, aby po potlačení vzpoury mohla na zpupné Iry vztáhnout brannou povinnost.

Závěr článku pak opět vyznívá velmi optimisticky a odvážně: „...celá věc znovu potvrzuje správnost politické cesty, která za žádných okolností nedá se svěsti s cesty legálnosti a práva. U nás byli učitelé této správné cesty Palacký a Rieger, roli Casementovou hrál politik-filosof. Budoucnost i našemu národu ukáže, kdo to myslil lépe a které že cestě kyne nadějnější cíl“¹⁶⁶. Přestože Palacký a Rieger byli zastánci federace s Rakouskem, otevřená podpora povstání, které vyhlásilo samostatnou republiku, je od deníku, ve kterém ještě donedávna působil Edvard Beneš, podezřelá.

¹⁶³ Irské povstání. *Lidové noviny*, roč. 24, č. 118, s. 2-3., Irské hnutí Sinn-fein. *Lidové noviny*, roč. 24, č. 119, s. 2.

¹⁶⁴ Pokus irského povstání? *Čech*, roč. 41, č. 115, s.1-2.

¹⁶⁵ Ignaz Kuranda (1812-1884) pražský Němec, spisovatel, žurnalista a politik, poslanec říšského sněmu.

¹⁶⁶ Pokus irského povstání? *Čech*, roč. 41, č. 115, s. 2.

Roger Casement se stal oblíbencem novinářů a zejména v době jeho procesu, který i přes nesouhlas amerických Irů skončil popravou, je mu v českých novinách věnováno mnoho prostoru. Právo lidu vydává 3. května celý článek o jeho osobě¹⁶⁷. Souhlasí s jeho knihou *Zločiny proti Irsku a jak je může válka napravit*, „neboť irské dějiny jsou ustavičný důkaz, jak chladnokrevně a krutě řídila se Anglie svým ziskem a jak jiné národy pokrytecky prohlašuje za barbary“¹⁶⁸. Casement je podle Práva lidu „lepší Irčan, než Redmond“¹⁶⁹, který se se svými kolegy snaží „utlačenou vlast udržovati pod krutou Anglií“¹⁷⁰. O dva dny později se v článku věnovaném americkým Irům vrací ke kritice Johna Redmonda s otázkou, zda si „lze představit opovržlivější úlohy, než jakou nyní hraje Redmond?“¹⁷¹. Povstání v Irsku označuje deník za největší porážku, kterou Anglie utrhla a která ji odhaluje „v očích světa, nepřátel, spojenců a neutrálů [jako] nikoli ochránce malých národů, nýbrž téhož starého tyrana, jakým byla vždycky“¹⁷². V článku nazvaném Utrpení Irčanů je stručně shrnuta historie irského boje za samostatnost. Jasně z něj číší podpora jejich snahám a autor v závěru uvádí, že fakt, že „Anglie potlačila nynější povstání, sotva znamená, že je potlačila úplně“¹⁷³.

Naopak Národní listy si nedovolují vlastní komentář situace a převážně citují zprávy ze zahraničního tisku. V květnu pak zveřejňují článek, který zpětně mapuje průběh povstání a jeho příčiny. I zde se odvolávají na rakouské noviny, především vídeňský *Fremdenblatt* a *Reichpost*. Podle nich politika Angličanů vůči Irům byla „prolhaná a zákeřná, rafinovaně krutá a neúprosně ničivá“¹⁷⁴. Takto prý oba tituly probouzejí „v širokých vrstvách rakouské veřejnosti...sympatický zájem pro Iry, odůvodněný hlavně myšlenkou čistě lidskou: myšlenkou sympatií pro potlačovaný, politicky stíhaný a odstrkovaný porobený lid“¹⁷⁵.

Národní listy dále kritizují zkreslování informací, které podávala britská vláda a popírají, že by Německo bylo jakkoli do povstání zapojeno a podporovalo

¹⁶⁷ Večerník Práva lidu dokonce o dva dny později otiskl jeho podobiznu.

¹⁶⁸ Vůdce odbojného hnutí Roger Casement. *Právo lidu*, roč. 25, č. 121, s. 2.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tábory amerických Irčanů. *Právo lidu*, roč. 25, č. 123, s. 2. Paradoxní je, že stejnou úlohu v té době hrála i česká politická reprezentace.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Utrpení Irčanů. *Večerník Práva lidu*, roč. 5, č. 102, s. 2.

¹⁷⁴ Vzbourení v Irsku. *Národní listy*, roč. 56, č. 124, s. 1.

¹⁷⁵ Tamtéž.

Rogera Casementa¹⁷⁶. Irská strana naopak německou spolupráci otevřeně přiznávala a považovala dokonce za „morálně přijatelnější, když Ir přijme pomoc Německa ve svém boji s Anglií, než když se Anglie spolčí s Ruskem proti Německu“¹⁷⁷. Podobně jako Čech i Národní listy spekulují, že povstání tajně podporovala sama londýnská vláda a především ministerský předseda Asquith, který se obával o své postavení „a když už šlo o to, aby odešel, vzniklo irské vzbouření, které mu pomohlo“¹⁷⁸. Toto tvrzení bylo ale daleko od pravdy. Velikonoční povstání Asquithově pozici ještě více uškodilo.

Právo lidu se soustředí na americkou reakci na povstání. Upozorňuje na silnou menšinu Irů ve Spojených státech, jejíž postoj k Wilsonovým požadavkům by mohl ovlivnit blížící se prezidentské volby¹⁷⁹. Zároveň trochu nadsazuje a milně odhaduje, že je Sinn Féin v Irsku „mocnější, než král Jiří“¹⁸⁰. K tomuto obratu a nárůstu moci politické strany Sinn Féin došlo až delší dobu po povstání.

Uvážíme-li reakci samotných obyvatel Irska na povstání, je pohled českého tisku nesmírně zajímavý. Ten totiž velmi brzy odhaduje, že se negativní postoj Irů k povstalcům a jejich loajalita ke králi brzy změní. Tento názor zde ovlivnily především zprávy přebírané z amerického, ale i z německého tisku. Často se snáší kritika na londýnskou vládu pro zatajování informací a kvůli pokračujícím popravám. Deník Čech volá, že „popravy zdivočují obyvatele Dublínské“ a že „je šílenstvím ponechat Irsko pod vojenskou nadvládou“, protože to pro Británii nepovede k dobrému konci¹⁸¹. Ve druhé polovině května český tisk často cituje článek Edvarda Bernsteina publikovaný v *Neue Zeit*, který shrnuje příčiny povstání. V něm Bernstein zveřejňuje již zmíněný názor, že svými zásahy Británie vytvořila z povstalců mučedníky a z Irů své největší nepřátele. Stejně tak Prager Abendblatt vidí povstání Irů jako zasloužené. Navíc napomáhá válečnému úspěchu Rakousko-Uherska a jeho spojenců, protože „nic nezhorší nevýhodnou pozici Anglie lépe“¹⁸².

¹⁷⁶ O vztahu Německa k povstání v kapitole 2.3.3, blíže pak NERAD, Filip. Sir Roger Casement – muž mnoha tváří. *Historický obzor*, 2007, roč. 17, č. 1, s. 2 – 19.

¹⁷⁷ Píše G.B.Shaw ve výše zmíněném článku pro *Daily News*.

¹⁷⁸ Vzbouření v Irsku. *Národní listy*, roč. 56, č. 124, s.1.

¹⁷⁹ Volby se konaly 7. listopadu 1916 a Wilson v nich zvítězil jen velice těsně nad republikánským kandidátem Charlesem E. Hughesem.

¹⁸⁰ Irské povstání a konflikt s Amerikou. *Večerník Práva lidu*, roč. 5, č. 96, s.2.

¹⁸¹ Dohra irského povstání. *Čech*, roč. 41, č. 133, s. 3.

¹⁸² Ausstand in Irland. *Prager Abendblatt*, roč. 50, č. 96, s. 2.

Z německy psaného tisku se však neozývaly pouze kladné ohlasy. V.I.Lenin se například v jednom ze svých spisů povstání věnuje a kritizuje postoj švýcarského levicového deníku Berner Tagewacht, který otiskl článek o povstání psaný Karlem Radkem¹⁸³. Ten označuje povstání za puč a jeho účastníky za buržoazní hnutí. Kromě politického přesvědčení autora článku lze také usuzovat, že Švýcarsko díky své neutralitě mělo k Velké Británii blíže, a proto zde mohl takový názor vzniknout. Lenin sám však považuje nacionální hnutí za důležité pro sociální revoluci a vyjadřuje Irům svou podporu. Stejně tak i český katolický týdeník Naše listy píše: „Jestliže již válka zde jest, má každý sociální demokrat všechnu příčinu k tomu, aby přispěl k odstranění všemoci toho kapitalistického státu a tak aby odstranil překážky, tísnící přirozený rozvoj ostatních států“¹⁸⁴.

Lenin ve zmíněné stati dává pozici Čechů a Irů do konkrétní souvislosti. Tvrdí, že válka odhalila nacionální hnutí a způsobila tak „krizi imperialismu“¹⁸⁵. Poukazuje, že „v Evropě se vzbouřilo jednak Irsko, jež svobodmilovní Angličané pacifikovali popravami ... a jednak, že rakouská vláda odsuzovala k smrti poslance českého sněmu pro velezradu a pro týž zločin střílela české vojáky v celých plucích“¹⁸⁶. Kritizuje přístup mocností k malým národům, který „vyvolává buď povstání (Irsko) nebo přechod celých pluků k nepříteli (Češi)“¹⁸⁷. A v neposlední řadě si všímá, že obě strany války využívají hnutí svých protivníků - „Němci irského povstání, Francouzi českého hnutí“¹⁸⁸. Navrhuje proto, aby byla podporována i mezinárodním socialismem, jako prostředek k sociální revoluci.

Celkově je postoj českého tisku k velikonočnímu povstání a otázce irské samostatnosti velmi kladný. S bojem Irů sympatizují hned od vypuknutí povstání, což je velký rozdíl od postoje většiny Irů samotných. Pokud srovnáme článek z Irish Independent zmíněný v předchozí kapitole (3.3) s postojem českého tisku, zdá se,

¹⁸³ Karel Bernardovič Radek (1885-1939) byl členem sociálně demokratického hnutí v Polsku a Německu. Po revoluci v Rusku byl aktivním členem bolševické strany. Po Leninově smrti byl ze strany vyloučen.

¹⁸⁴ Sociální demokrat pro boj na oslabení nenasytné Anglie. *Naše listy*. roč. 26, č. 3, s. 6.

¹⁸⁵ LENIN, V.I. Irské povstání roku 1916. In MARX, ENGELS, LENIN. *Irsko proti Anglii*. Brno: Svoboda, 1973. s. 220. Článek byl napsán v červenci roku 1916.

¹⁸⁶ Tamtéž s. 221.

¹⁸⁷ LENIN, V.I. Východisko z Imperialistického útlu národů. In MARX, ENGELS, LENIN. *Irsko proti Anglii*. Brno: Svoboda, 1973. s. 226.

¹⁸⁸ LENIN, V.I. Irské povstání roku 1916. In MARX, ENGELS, LENIN. *Irsko proti Anglii*. Brno: Svoboda, 1973. s. 224.

jako by si oba národy myslely, že bojují za svobodu toho druhého. Irové nesouhlasili s kroky povstalců, stejně jako se Češi dlouhou dobu distancovali od svého zahraničního odboje¹⁸⁹. Naopak byly oba národy přesvědčeny, alespoň podle vyjádření oficiálního tisku, že ve válce bojují za práva utlačovaných národů, ke kterým se ovšem sami nepočítali.

4.2 ČESKOSLOVENSKÝ ZAHRANIČNÍ ODBOJ A IRSKÁ OTÁZKA

Vůdci velikonočního povstání měli řadu společných rysů s hlavními představiteli československého zahraničního odboje. Obě strany bojovaly za vymanění svého národa z dlouholeté nadvlády a za vznik samostatného státu. V obou případech to byli radikálové svých národních hnutí a bojovali proti snahám oficiálních politických zástupců svého národa, kteří se snažili vyjednat kompromisní postavení v rámci svého státu¹⁹⁰. V Čechách, stejně jako v Irsku, neměli tito radikálové podporu a oficiální veřejné mínění v jejich zemi se stavělo proti nim. Naopak podpora amerických krajanů byla pro oba odboje klíčová. Zároveň se shodli ve vnímání války jako ideální příležitosti k dosažení svých cílů. Lišili se však ve způsobu, jakým jich chtěli dosáhnout a ve spojencích, kteří jim měli k úspěchu dopomoci. Ačkoli by se mohlo zdát, že pro stejné nacionální smýšlení mohl mít československý zahraniční odboj pro irské povstalce pochopení, zmíněné odlišnosti způsobily, že hnutí nemohla spolupracovat.

Jediným, kdo na irské povstání reagoval přímo, byl Vojta Beneš. Ten se ve své publikaci sice zaměřuje především na pozici socialismu v nacionálních hnutích, pozastavuje se však nad bojem Irů, u kterých v jejich vztahu k Británii „není rozdílů jazykových a kde zdánlivě otázka národnostní neexistuje“¹⁹¹. Odvozuje z toho, že národní cítění není závislé jen na jazyce, jako tomu bylo ve velké míry u Čechů. To odpovídá i teorii Miroslava Hrocha zmíněné v kapitole 1.2.1. Dalším aspektem

¹⁸⁹ Například *Naše listy* v době povstání útočí na Masaryka a Düricha. Různé zprávy. *Naše listy*, roč. 25, č. 35, s. 6.

¹⁹⁰ Blíže k politické situaci v Rakousko-Uhersku ŠEDIVÝ, I. *Češi, české země a velká válka*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001.

¹⁹¹ BENEŠ, V. *Národnostní otázka a socialism*. Cleveland: Americké dělnické listy, 1917. s. 20.

jejich boje, který považuje za „fakt nesmírně zajímavý“¹⁹² je, že Iry, kteří se od svého protivníka Anglie odlišují náboženským vyznáním, podporuje „německá internacionála, která je...protináboženská“¹⁹³.

Povstalcům samotný nevyjadřuje Vojta Beneš ani své sympatie ani antipatie. Radí však irské nacionalisty k hnutím, která mají na svobodu nárok¹⁹⁴. V tomto ohledu se neshodne s Masarykem ani dalšími zástupci zahraničního odboje. Ti se soudů o irských nárocích zdrželi a raději volili k Británii loajálnější politiku.

Tomáš Garrigue Masaryk byl v době povstání na doktorem předepsaném odpočinku v anglickém Bournemouthu. Skoro denně odtud psal Edvardu Benešovi. Jejich korespondence se však povstání ani irské otázky nedotýká. Hlavními tématy jejich dopisů je v této době Dürichův chystaný příjezd do Londýna a Štefánikův pobyt v Itálii¹⁹⁵. Jediná zmínka týkající se Irska je z doby po povstání, kdy již proběhly i poslední popravy a veřejné mínění o povstalcích se začalo pomalu měnit. Masaryk odpovídá na dopis Benešovi, ve kterém zprostředkovává prosby svého bratra Vojty, aby Masaryk poslal peníze Emanuelu Voskovi a zároveň zaslal přehledy toku financí, protože se američtí krajané obávají zneužití svých peněz. Masaryk píše, že vše již dávno vyřídil a že tedy nejspíš bude problém v zachycování dopisů: „Zapomínají, že Němců, Rak[ušanů], Irčanů atd. je více než Čechů na poště a ti kontrolují naši korespondenci“¹⁹⁶. Není zřejmé, jak ke kontrole od Irů mohlo docházet a co přesně tím Masaryk myslel, ale Irové zde byli zařazeni mezi nepřátele „jejich akce“, jak Beneš s Masarykem svou práci v dopisech často nazývali.

I kdyby Masaryk s cíly Irů sympatizoval, nemohl jejich nároky podporovat, jelikož bojovali proti Anglii, která měla být hlavním spojencem Čechů a Slováků. Československý zahraniční odboj tudíž musel najít přijatelný postoj, který by jim umožňoval balancovat mezi bojem za nárok na sebeurčení všech národů a nezasahováním do záležitostí Velké Británie. Proto, když Masaryk na své úvodní

¹⁹² Tamtéž

¹⁹³ Tamtéž

¹⁹⁴ Tamtéž s. 13.

¹⁹⁵ HÁJKOVÁ, D.; ŠEDIVÝ, I. *Korespondence: T.G.Masaryk – Edvard Beneš 1914-1918*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2004. s. 95-101.

¹⁹⁶ Tamtéž s. 106.

přednášce na londýnské univerzitě King's College¹⁹⁷ vypočítával národnostní menšiny v Německu, Rakousko-Uhersku a Turecku, o Velké Británii pouze poznamenal, že má „pozoruhodné zbytky neanglických národů“¹⁹⁸. A zatímco se státy Trojspolku skládají z mnoha soběstačných národů, Velká Británie, přestože má v „koloniích mnohem více národů a zlomků národů a ras, ... je hlavně anglická“¹⁹⁹. Masarykem používaný pojem „zlomky národů“ významně napomáhá k vyřešení této složité situace. Zatímco Čechy a Slováky pokládá za národy, Iry vedle Velšanů a Galů řadí mezi národní zlomky. Toto rozdělení odůvodňuje počtem obyvatel. Češi jsou tak v kategorii malých národů pod 20 milionů obyvatel, ale pro národní zlomky číselnou hranici neudává²⁰⁰.

Irové ovšem nebyli pouhým národním zlomkem. Podle irského statistického úřadu dosáhla populace v Irsku v roce 1911 necelých 3,2 milionu. K tomuto číslu je ale nutné připočítat také irské emigranty, kteří pobývali především ve Skotsku, Anglii a ve Spojených státech amerických dokonce tvořili po Němcích nejpočetnější skupinu přistěhovalců. Zde podle sčítání obyvatel v roce 1910 žilo 4,5 milionu Irů. Masarykovu vyřazení zlomků národů ze sféry zájmů zastánců svobody národů odporují i Benešova slova přednesená ještě před válkou: „Ať se jedná o národ sebe slabší, o národ početně sebe nepatrnější, pokud dovede si vnitřní silou kulturní a morální udržeti svou identitu, nemůže za žádnou cenu dnes v boji padnouti“²⁰¹.

Přesně deset let po Masarykově přednášce vystoupil se svým proslovem na King's College i Edvard Beneš. V té době již bylo Irsko samostatné, ale za svoji nezávislost tvrdě zaplatilo během Anglo-Irské války²⁰². Přesto Beneš Británii děkuje, že dostala svému slibu a pomohla k dosažení „konečného osvobození

¹⁹⁷ Přednáška se konala 19. října 1914 a Masaryk jí zahájil školu slovanských studií při londýnské univerzitě. Jak psal sám Masaryk, tato přednáška byla prvním větším politickým úspěchem. Jejím cílem mělo být popsání významu malých národů ve střední a východní Evropě, ale na několika místech se nevyhnutelně musel dotknout i národů pod britskou nadvládou.

¹⁹⁸ MASARYK, T. G. *Problém malých národů v Evropské krizi*. Praha: Státní nakladatelství, 1921. s. 12.

¹⁹⁹ tamtéž

²⁰⁰ MASARYK, T. G. *Problém malých národů v Evropské krizi*. Praha: Státní nakladatelství, 1921. s. 15.

²⁰¹ BENEŠ, E. *Otázka národnostní*. Praha: Česká strana pokroková, 1909. s. 11.

²⁰² Anglo-Irská válka nebo Irská válka za nezávislost (21.1.1919-11.6.1921) následovala po vyhlášení irské nezávislosti poté, co Sinn Féin v Irsku s přehledem vyhrála volby do londýnského parlamentu, ale její poslanci v něm odmítli zasednout. Boje vedli partyzánské jednotky z IRA proti britským speciálním složkám známým jako Black and Tans.

[malých národů] od vlády násilí“²⁰³. Dvojakého postoje britské vlády k svobodě malých národů si však Beneš byl dobře vědom již v průběhu první světové války. Sám ve své knize *Světová válka a naše revoluce* zmiňuje odpověď německého ministra zahraničí Arthura Zimmermanna na řeč presidenta Wilsona z ledna roku 1917²⁰⁴. Zimmerman v něm vyjadřuje souhlas s Wilsonovým projevem o svobodě národů, „dovolává se jí však především pro Irsko a Indii“²⁰⁵. Autor si ale v této části textu udržuje odstup a k postoji německého ministra nevyjadřuje vlastní názor.

Ještě v roce 1908 na přednášce pro místní organizaci české strany pokrokové Beneš kritizuje přístup některých vlastenců, protože národnostní otázku omezují pouze na Čechy a Rakousko. „A tu se právě často zapomíná, že národnostní problém objevil se světu již před sto lety...a že se dnes jeví skoro po celém světě, v Německu, Anglii a Irsku...krátce národnostní otázka jest více nežli jen otázka česká a rakouská“²⁰⁶. Zároveň ale dodává, že v současnosti došlo v Irsku podobně jako ve Švýcarsku a Belgii alespoň k částečnému vyřešení situace.²⁰⁷

Avšak o několik let později byla jeho situace složitější. I kdyby Beneš s Iry sympatizoval, jako reprezentant československého zahraničního odboje si nemohl kritiku na adresu Velké Británie dovolit. Svůj postoj k osudu národních hnutí pak snad dostatečně výmluvně formuloval v článku zveřejněném v *Československé samostatnosti*²⁰⁸: „Cíl této hrozné světové války je nové zorganizování t.zv. Centrální Evropy, t.j. Polska, Rakousko-Uherska a Balkánu. Ostatní otázky, jako je Belgie, Alsasko-Lotrinsko, kolonie a i Turecko, v jistém smyslu stojí až na druhém místě“²⁰⁹. Ve srovnání s Poláky a Jihoslovany „my nemáme obtíží s tím, že by naše osamostatnění škodilo nějak té neb oné mocnosti čtyřdohody“²¹⁰.

Ve své knize *Světová válka a naše revoluce* Beneš toto stanovisko dále rozvíjí. Vyjadřuje se k důležitosti států Dohody pro dosažení svobody pro Čechy a Slováky. Během války bylo jeho úkolem získat si jejich důvěru a podporu.

²⁰³ BENEŠ, E. *Problém malých národů po světové válce*. Praha: Státní nakladatelství, 1921, s. 30.

²⁰⁴ Wilsonova řeč v americkém senátu byla reakcí na vyjádření obou válčících stran k jeho mírové nótě. Vyjadřuje v ní sympatie s odpovědí Spojenců, která poprvé zahrnovala i svobodu Čechoslováků mezi válečné cíle.

²⁰⁵ BENEŠ, E. *Světová válka a naše revoluce I*. Praha: Čin a Orbis, 1928, s. 278.

²⁰⁶ BENEŠ, E. *Otázka národnostní*. Praha: Česká strana pokroková, 1909, s. 4-5.

²⁰⁷ Tamtéž s. 6.

²⁰⁸ L'Indépendance Tchéco-Slovaque měla vycházet vždy 8.a 23. dne v měsíci. V době povstání, tedy přesně mezi 8.dubnem a 25.květnem 1916, však nevycházela vůbec.

²⁰⁹ Československý problém v mezinárodní politice. *Československá samostatnost*, roč.1, č. 24, s.3.

²¹⁰ Tamtéž s.4.

Vzhledem k rozdílnosti zájmů těchto států však nebyla jeho pozice jednoduchá. Jednou z problematických otázek byl právě vztah Itálie k jihoslovanskému národnímu hnutí. Beneš se obával, aby „nakonec Itálie, která by měla státí v čele boje za zničení habsburské monarchie, nevolila z odporu k Jihoslovanům politiku právě opačnou“²¹¹. Tím by Češi ztratili důležitého spojence. Jako Slovan a bojovník za práva malých národů se však nemohl k tomuto hnutí obrátit zády. Vyřešil tedy toto dilema tím, že k Itálii zaujal „oficielní i neoficielní stanovisko, kterého za války ani po válce nikdy neopustil“ a ačkoli sympatie k snahám Jihoslovanů neskrýval, zůstával „vždy a za všech okolností k Itálii důsledně loajální a přátelský“²¹². Dalo by se tedy usuzovat, že podobný dvojí postoj mohl Beneš zaujmout i k Irsku.

Stejný názor v jihoslovanské otázce s ním sdílel i Milan Rastislav Štefánik, a proto se dohodli, že diplomatická a politická práce v Itálii bude vyhrazena pouze Národní radě. Chtěli tak předejít nevhodným krokům, ke kterým by v „sugestivním prostředí italském za těžkých rozporů s Jihoslovany“ mohlo dojít a které by mohly „poškodit celou [jejich] národní akci“²¹³. Naopak velmi kladný postoj k Spojenému království lze zaznamenat ve Štefánikových osobních zápiscích. Ten si během své služby v Srbsku koncem roku 1915 poznamenal: „Budúcne len na Angličanov môžeme počítat'. Tot' naši praví bratia“²¹⁴.

²¹¹ BENEŠ, E. *Světová válka a naše revoluce I*. Praha: Čin a Orbis, 1928. s. 265.

²¹² BENEŠ, E. *Světová válka a naše revoluce I*. Praha: Čin a Orbis, 1928. s. 266.

²¹³ Tamtéž s. 125.

²¹⁴ BARTUŠEK, J.; BOHÁČ, J. *Zápisníky M.R.Štefánika*. Praha: Památník osvobození, 1935. s. 311.

ZÁVĚR

Velikonoční povstání a především tvrdá reakce britské vlády umožnila radikalizaci veřejného mínění v Irsku, které vedlo k podpoře nároku na plnou nezávislost ostrova na britském impériu. Velká Británie, která během světové války vystupovala jako bojovník za práva malých národů, se však nehodlala své nejstarší kolonie jen tak snadno vzdát. Proto tato ochránitelka utlačovaných národů vedla více než dvouletou partizánskou válku s vojáky Irské republikánské armády (IRA), která následovala po irském vyhlášení nezávislosti v lednu roku 1919.

Vrátíme-li se k rozdělení základních ukazatelů, které ovlivňují národnostní hnutí, zmíněném v první kapitole, zdá se být výsledek první světové války jako faktor, který výrazně působil proti irskému hnutí. Jak správně tvrdí Miroslav Hroch, úspěch či neúspěch národních hnutí je do velké míry závislý na mezinárodním postavení říše, v jejímž rámci nesvobodný národ existuje. V kontextu první světové války bylo mezinárodní postavení Britského impéria postavením vítěze. Státy Dohody diktovaly podmínky poraženému Německu, Rakousko-Uhersku a Turecku. K protestům poražených, že Británie je stejnou ne-li horší macechou svým malým národům, jakým byl zmíněný dopis ministra zahraničí Zimmermanna prezidentu Wilsonovi, nebylo přihlíženo.

Irské národní hnutí tedy bylo ve velmi nevýhodném postavení. Jeho radikální stoupenci bojovali proti straně, která válku vyhrála, a v očích vítězů se zdiskreditovali. Vyjednávání o samostatnosti na mezinárodní politické půdě, jaké bylo umožněno československému odboji, bylo pro ně tudíž nedosažitelné. Proto, ačkoliv Čechoslovákům bylo dovoleno vybojovat svou nezávislost na poli politickém, Irové museli o totéž právo bojovat dále a to v pravém smyslu slova.

Nahlédneme-li znovu do tabulky 1, která znázorňuje vývoj obou diskutovaných národních hnutí, všimneme si, že se v důležitých bodech nevyvíjela natolik odlišně. Politický program nacionalistů byl sice v Irsku formulován dříve, k masovému rozšíření národního cítění zde zase naopak došlo později. To bylo především díky již zmíněnému hlubšímu vlivu anglické kultury. Fakt, že ale Irsko v rozporu se svým znevýhodněním výsledkem první světové války samostatnosti nakonec dosáhlo, a to v nepřiliš dlouhém časovém horizontu, můžeme přičíst právě

Velikonočnímu povstání. Přestože povstalci předem nevěděli, která strana válku vyhraje, bylo z tohoto pohledu povstání klíčové. Probudilo národ, který by se jinak po válce smířil se samosprávou (Home Rule) a celý ostrov by tak pravděpodobně zůstal v pozici dnešního Severního Irska. Tím, že Irsko získalo své mučedníky, stal se tento národ k otázce své existence daleko rozhodnější. Zároveň ale Velikonoční povstání zvolilo cestu, kterou se irské národní hnutí dále ubíralo. Podpora radikálních ozbrojených skupin neustále narůstala. Ty vzaly boj za svobodu do svých rukou a uvrhly ostrov na několik desetiletí do tvrdých bojů - nejprve proti britské vládě a později do občanské války.

Právě násilná snaha o dosažení samostatnosti mohla být jedním z důvodů, proč si irští povstalci nezískali sympatie československého zahraničního odboje. Radikální kroky povstalců nesouhlasily s jejich přesvědčením a zároveň mohly způsobit velké komplikace české otázce. Z reakce českého tisku je patrné, že Velikonoční povstání znovu upoutalo pozornost na problémy uvnitř Velké Británie v době, kdy mezi státy Dohody začínal narůstat zájem o problematiku malých národů. Britské impérium, stejně jako Německo, mělo pro podporu určitých národních hnutí své politické důvody. Černé svědomí v otázce Irska ale mohlo silícího zastánce malých národů změnit v jejich odpůrce. Proto musel československý zahraniční oboj vystupovat v této záležitosti opatrně a formulovat své požadavky výhradně jako snahu o rozdělení Rakousko-Uherska, coby cestu k jeho porážce, a tím i porážce Německa.

Definovat skutečný názor zahraničního odboje na irskou problematiku z dostupných materiálů je příliš odvážné. Stejně tak se nedá generalizovat ani pohled českého obyvatelstva, vezmeme-li v úvahu, že i jeho názory na samostatnost vlastního národa se různily. Ze zpráv přinášených českým tiskem se ale zdá, že irští povstalci měli mezi českým obyvatelstvem mnoho zastánců. Tato podpora byla samozřejmě do jisté míry ovlivněna rakouskou propagandou. Z určitého pohledu ale mohla být svobodnější, než názory deklarované představiteli zahraničního odboje. Pro některé dokonce mohla sloužit i jako prostředek, jak beztréstně vyjádřit své vlastní národnostní smýšlení, i když na adresu jiného národa. Naopak pro československé politiky v zahraničí, veřejně bojující za práva malých národů, musela být irská otázka stejným tabu, jako problematika Jihoslovanů s ohledem na zájmy jejich spojence Itálie.

Irská otázka, ačkoliv byla dosud v historickém výkladu československého boje za samostatnost v době první světové války opomínána, z tohoto pohledu není pro vývoj událostí u nás bezvýznamná. Právě proto, že nezapadá do černo-bílého školního schématu, kde je po boku Masaryka, prezidenta osvoboditele, Anglie největší bojovnicí za práva malých národů, mělo by se této epizodě irských dějin, a britskému kolonialismu vůbec, dostávat větší pozornosti. V současné době je veřejně přijímán především výklad historie z pohledu vítězů války, který je zároveň zaměřený na úlohu československého odboje a svědectví jeho hlavních představitelů. V něm, jak bylo ukázáno, zohlednění sporných otázek Velké Británie chybí. V tomto konfliktu to naopak byla Rakousko-Uherská a především Německá vláda, která, ač ne vždy z nesobeckých pohnutek, irskou samostatnost podporovala. Proto nejen v kontextu britské historie, ale i v ucelenějším a objektivnějším pohledu na problematiku první světové války a překážky českého národního hnutí hraje Velikonoční povstání nezanedbatelnou roli.

THE EASTER RISING IN IRELAND

Abstract

The origins of the tense relationship between England and Ireland date back to the early 12th century when the English colonization of the island started. Since that time influence of the English has been rising constantly and it culminated in 1801 when the Act of Union was passed and thus the United Kingdom of Great Britain and Ireland came into existence. This meant a definitive loss of its own parliament for Ireland which was thereafter represented only by 100 MP's in the Parliament of Great Britain. From this time on, Irish politicians and nationalists fought to retrieve this act and get back to the personal union. This aspiration was most intense at the end of the 19th and at the beginning of the 20th century when the debate over the Home Rule Act took place.

However, for a small group of nationalists Home Rule was unacceptable. They despised the official Irish policy of compromises represented by John Redmond's Irish Parliamentary Party and wanted nothing else but full independence for their country. For this, the World War I seemed as a suitable opportunity. To the same conclusion came the leaders of the Czechoslovak resistance in Britain, United States and France. They, alike the Irish radical nationalists, had to cope with initiatory deprecation from their own compatriots and sought help in countries which were official enemies of their homeland in this war. Nevertheless, Czechoslovak and Irish resistance, although they fought for the same cause and same ideas, were literary standing on the opposite sides of the barricades.

Although the Easter Rising of 1916 was a significant moment in Irish history, it is often being left out from the Czech perception of the national issues of the World War I. Therefore, apart from describing the rising itself and discussing its causes and consequences, the main objective of this thesis is to describe the similarities and dissimilarities of the Czechoslovak and Irish national movement of that time. It aims to show the then Czech perception of the events in Ireland and to bring attention to significance of this seemingly distant problem for the Czechoslovak fight for independence.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

GPO	General Post Office	Hlavní poštovní úřad
ICA	Irish Citizen Army	Irská občanská armáda
IRA	Irish Republican Army	Irská republikánská armáda
IRB	Irish Republican Brootherhood	Irské republikánské bratrstvo
IPP	Irish Parliamentary Party	Irská parlamentní strana
IV	Irish Volunteers	Irští dobrovolníci
UVF	Ulster Volunteer Force	Ulsterští dobrovolníci

POUŽITÁ LITERATURA

Archivní prameny

NMI: *National Museum of Ireland, Dublin*

Stálá výstava: The Easter rising: Understanding 1916

Prohlášení Irské republiky

Kapitulace povstalců

NLI: *National Library of Ireland, Dublin*

Progress of Military Operations Against the Rebels (Ms. 15,000(6), de Courcy-Wheeler Papers)

Joseph Plunkett's field notebook. (Ms. 4,700)

Important Announcement by the Lord Lieutenant. (Ms. 15,000(4) Proclamations)

NAI: *National Archives of Ireland, Dublin*

Dublin Castle Records

Inspector General's and County Inspector's Monthly Confidential Reports: červenec 1914- srpen 1916.

Vydané prameny

BARTUŠEK, J.; BOHÁČ, J. *Zápisníky M.R.Štefánika*. Praha: Památník osvobození, 1935.

HÁJKOVÁ, D.; ŠEDIVÝ, I. *Korespondence: T.G.Masaryk – Edvard Beneš 1914-1918*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2004.

MACLOCHLAINN, Piaras. *Last Words: Letters and Statements of the Leaders Executed after the Rising at Easter 1916*. Office of Public Works, 1990.

MARTIN, F.X. *The Irish Volunteers, 1913 –1915: Recollections and Documents*. Dublin: James Duffy & Co. Ltd., 1963.

Parliamentary Debates: House of Commons. May 1916. London, 1916.

Sinn Féin Rebellion Handbook. Dublin: The Irish Times, 1917, reeditováno Dublin: Mourne River Press, 1998.

Tisk

Čech

Československá samostatnost

Daily News

Irish Independent

Lidové noviny

Národní listy

Naše listy

Prager Abendblatt

Právo lidu

Pražské noviny

The Belfast Times

The Irish News

Literatura

BENEŠ, Edvard. *Otázka národnostní*. Praha : Česká strana pokroková, 1909.

BENEŠ, Edvard. *Práce a zápasy po boku TGM*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2000.

BENEŠ, Edvard. *Problém malých národů po světové válce*. Praha: Státní nakladatelství, 1921.

BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce*. Praha: Čin a Orbis, 1928.

BENEŠ, Vojta. *Národnostní otázka a socialism*. Cleveland: Americké dělnické listy, 1917.

CAULFIELD, Max. *The Easter Rising*. Dublin: Gill & Macmillan, 1995.

COAKLEY, J. *Politics in the Republic of Ireland*. London 2004.

COOGAN, Tim Pat. *Ireland in the 20th Century*. London: Palgrave Macmillan, 2003.

COOGAN, Tim Pat. *Eamon de Valera: The Man Who Was Ireland*. New York: Dorset Press, 1993.

COOGAN, Tim Pat. *1916: The Easter Rising*. London: Phoenix, 2001.

- Collected Works of P. H. Pearse: Plays, Stories, Poems*. Dublin: Maunsel, 1917.
- DANGERFIELD, George. *The Damnable Question: A Study in Anglo-Irish Relations*. Boston: Little, Brown & Company, 1976.
- DUDLEY EDWARDS, Owen; PYLE, F. 1916: *The Easter Rising*. London: MacGibbon & Kee, 1968.
- DUDLEY EDWARDS, Ruth. *Patrick Pearse: the Triumph of Failure*. Dublin: Irish Academic Press, 2006.
- DUDLEY EDWARDS, Ruth. *James Connolly*. Dublin: Gill & Macmillan, 1998.
- DUDLEY EDWARDS, Ruth. *An Atlas of Irish History*. New York: Routledge, 2005.
- FOY, Michael; BARTON, Brian. *The Easter Rising*. Stroud: Sutton Publishing, 1999.
- GARVIN, Tom. *Nationalist Revolutionaries in Ireland, 1858-1928*. Oxford: Clarendon Press, 1987.
- GITHENS, Jonathan. *Myths and Memories of the Easter Rising: Cultural and Political Nationalism in Ireland*. Dublin: Irish Academic Press, 2006.
- GRIFFITH, Arthur. *Resurrection of Hungary: A Parallel for Ireland*. Dublin: Whelan and Son, 1918.
- GROBFITZGIBON, Benjamin John: *Turning Points of the Irish Revolution : The British Government, Intelligence, and the Cost of Indifference, 1912-1921*. London: Palgrave Macmillan, 2007.
- HENRY, William. *Supreme Sacrifice: The Story of Éamonn Ceannt 1881-1916*. Cork: Mercier Press, 2005.
- HOLT, Edgar. *Protest in Arms: The Irish Troubles, 1916-1923*. London, 1960.
- HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: Slon, 2003.
- HROCH, Miroslav. *V národním zájmu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999.
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Slon, 2009.
- JEFFERY, Keith. *The GPO and the Easter Rising*. Dublin: Irish Academic Press, 2006.
- KEE, Robert. *The Green Flag. A History of Irish Nationalism*. London: 2000.
- KOSTICK, Conor; COLLINS, Lorcan. *Easter Rising: A Guide to Dublin in 1916*. Dublin: O'Brien Press, 2000.
- LAFFAN, Michael. *The resurrection of Ireland: the Sinn Féin Party, 1916-1923*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

- LAWLOR, Sheila. *Britain and Ireland 1914-23*. Totowa, N.J.: Barnes & Noble Books, 1983.
- LEE, Joseph J. *Ireland 1912-1985: Politics and Society*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- LYNCH, Diarmuid. *The IRB and the 1916 Rising*. Cork: 1957.
- MARTIN, Francis Xavier. *Leaders and Men of the Easter Rising: Dublin 1916*. London: Methuen, 1967.
- MARX, K.; ENGELS, B.; LENIN V.I. *Irsko proti Anglii*. Brno: Svoboda, 1973.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Světová revoluce. Za války a ve válce, 1914-1918*. Praha: Orbis, 1928.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Nová Evropa: Stanovisko slovanské*. Brno: Doplněk, 1994.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Problém malých národů v Evropské krizi*. Praha: Státní nakladatelství, 1921.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Politické myšlenky*. Praha: Státní nakladatelství, 1923.
- MASARYK, Tomáš Garrigue. *Válka a revoluce I*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005.
- MCCOOLE, Sinéad. *No Ordinary Women: Irish Female Activists in the Revolutionary Years 1900-1923*. Dublin: O'Brien Press, 2004.
- MOODY, T.F.; MARTIN, F.X. a kol. *Dějiny Irska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996.
- MORGAN, Kenneth O. *Dějiny Británie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.
- NERAD, Filip. Sir Roger Casement – muž mnoha tváří. *Historický obzor*, 2007, roč. 17, č. 1, s. 2 – 19.
- NOWLAN, K.B. *The Making of 1916: Studies in the History of the Rising*. Dublin: 1969.
- O'BROIN, Leon. *Dublin Castle and the 1916 Rising*. Dublin: Sidgwick & Jackson, 1966.
- O'BROIN, Leon. *Revolutionary Underground: The Story of IRB*. New Jersey: Rowman, 1976.
- O'BROIN, Leon. *The Shaping of Modern Ireland (1891-1916)*. London: Routledge & KP, 1960.

O'BROIN, Leon. *The Chief Secretary: Augustine Birrell in Ireland*. North Haven: Archon Books, 1970.

Ó SÍOCHÁIN, Seamas. *Roger Casement: Imperialist, Rebel, Revolutionary*. Dublin: Lilliput Press, 2008.

RYAN, Desmond. *The Rising: The complete story of the Easter Week*. Dublin: 1949.

The Oxford Companion to Irish History. New York: Oxford University Press, 2004.

ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2001.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický systém Irska*. Praha: Slon, 2007.

POBLACHT NA H EIREANN.
THE PROVISIONAL GOVERNMENT
OF THE
IRISH REPUBLIC
TO THE PEOPLE OF IRELAND.

IRISHMEN AND IRISHWOMEN In the name of God and of the dead generations from which she receives her old tradition of nationhood, Ireland, through us, summons her children to her flag and strikes for her freedom.

Having organised and trained her manhood through her secret revolutionary organisation, the Irish Republican Brotherhood, and through her open military organisations, the Irish Volunteers and the Irish Citizen Army, having patiently perfected her discipline, having resolutely waited for the right moment to reveal itself, she now seizes that moment, and, supported by her exiled children in America and by gallant allies in Europe, but relying in the first on her own strength, she strikes in full confidence of victory.

We declare the right of the people of Ireland to the ownership of Ireland, and to the unfettered control of Irish destinies, to be sovereign and indefeasible. The long usurpation of that right by a foreign people and government has not extinguished the right, nor can it ever be extinguished except by the destruction of the Irish people. In every generation the Irish people have asserted their right to national freedom and sovereignty, six times during the past three hundred years they have asserted it in arms. Standing on that fundamental right and again asserting it in arms in the face of the world, we hereby proclaim the Irish Republic as a Sovereign Independent State, and we pledge our lives and the lives of our comrades-in-arms to the cause of its freedom, of its welfare, and of its exaltation among the nations.

The Irish Republic is entitled to, and hereby claims, the allegiance of every Irishman and Irishwoman. The Republic guarantees religious and civil liberty, equal rights and equal opportunities to all its citizens, and declares its resolve to pursue the happiness and prosperity of the whole nation and of all its parts, cherishing all the children of the nation equally, and oblivious of the differences carefully fostered by an alien government, which have divided a minority from the majority in the past.

Until our arms have brought the opportune moment for the establishment of a permanent National Government, representative of the whole people of Ireland and elected by the suffrages of all her men and women, the Provisional Government, hereby constituted, will administer the civil and military affairs of the Republic in trust for the people.

We place the cause of the Irish Republic under the protection of the Most High God, Whose blessing we invoke upon our arms, and we pray that no one who serves that cause will dishonour it by cowardice, inhumanity, or rapine. In this supreme hour the Irish nation must, by its valour and discipline and by the readiness of its children to sacrifice themselves for the common good, prove itself worthy of the august destiny to which it is called.

Signed on Behalf of the Provisional Government,

THOMAS J. CLARKE,
SEAN Mac DIARMADA, THOMAS MacDONAGH,
P. H. PEARSE, EAMONN CEANNT,
JAMES CONNOLLY, JOSEPH PLUNKETT.

Obr. č. 1: Vyhlášení republiky tištěné v tajných tiskárnách Irských dobrovolníků a ICA, jehož přečtením z úst Patricka Pearse před GPO oficiálně začalo povstání.

(KOSTICK, COLLINS. *Easter Rising: A Guide to Dublin in 1916*. s.16.)

Obr. č. 2: MacNeillovo odvolání sjezdu Irských dobrovolníků publikované v Sunday Independent. Vedle článků o objevení lodi převážející zbraně a zatčení neznámého muže, jímž byl Roger Casement.

(Sunday Independent. 23.4.1916)

Part II pp 17-18

In order to prevent the further slaughter of Dublin citizens, and in the hope of saving the lives of our followers now surrounded and hopelessly outnumbered, the members of the Provisional Government present at Head Quarters have agreed to an unconditional surrender, and the Commandants of the various districts in the City and country will order their commands to lay down arms.

original

Dublin

J. H. Pearse

29th April 1916

3.45 p.m.

copy

I agree to these conditions for the men only under my own command in the Moore Street District and for the men in Stephen's Green Command.

signed James Connolly
April 29/16

After consultation with Lord Leitrim I have confirmed this order, agreeing to unconditional surrender.

James MacDonagh,
Commandant

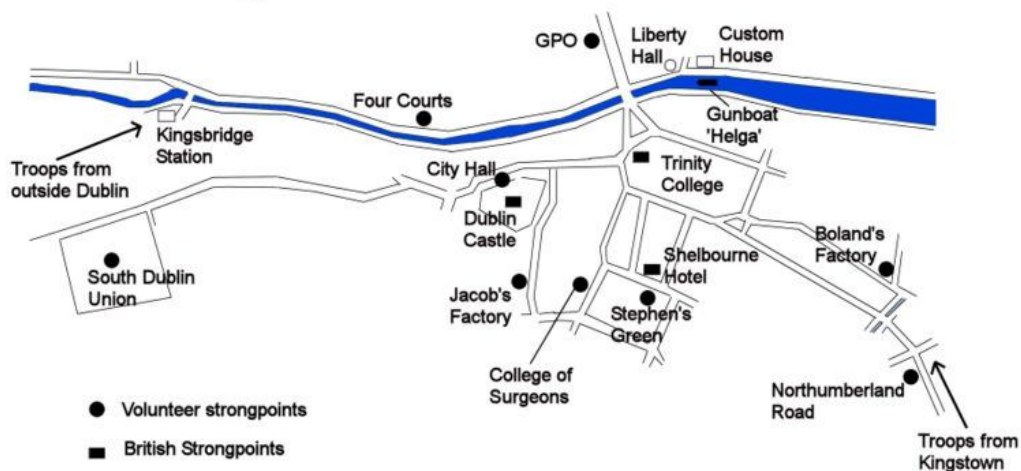
20. IV. 1916.

3.15 p.m.

Obr. č. 3: Kapitulační podepsaná Pearsem, Connollym a MacDonaghem.

(National Museum of Ireland, Dublin)

Easter Rising 1916

Obr. č. 4: Mapa centra Dublinu se znázorněnými posty povstalců (kruh) a britských vojáků (čtverec). (zdroj: internet)

Tabulka 1.: Srovnání vývoje irského a českého národního hnutí

(HROCH, Miroslav. *V národním zájmu*. s. 194.)

	1800	1850	1900	1920
Irové	B P (V)		C	N
Češi	B	P C V		N

B počátek národní agitace

C počátek masového národního hnutí

V podíl vládnoucích elit na národním hnutí

P formulace politického programu

N dosažení nezávislosti